

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za slovenistiko

Tina Benedičič
(1980)

***Podoba deklic v sodobni slovenski
mladinski književnosti***

DIPLOMSKO DELO

Mentor: prof. dr. Miran Hladnik

Somentorica: prof. dr. Milena Mileva Blažić

Ključne besede:

- *mladinska književnost,*
- *mladinski realistični roman,*
- *deklice.*

Ljubljana, maj 2008

Zahvala

Zahvaljujem se prof. dr. Miranu Hladniku za mentorstvo in prof. dr. Mileni Milevi Blažić za somentorstvo in pomoč pri izdelavi diplomskega dela. Zahvaljujem se tudi svoji družini za varstvo, podporo in razumevanje.

Hvala nebesom za deklice ... S kitkami in čopki, v jeansu in včasih v oblekah plezajo po drevesih, berejo knjige, ližejo slaščice, prevračajo kozolce, sklepajo in prekinjajo prijateljstva. Na ta svet prinašajo poseben čar, veselje do podrobnosti, nežnost, občutek za radost, žalost in duhovnost.

To diplomsko delo ni le zaključek mojega študija, je veliko več kot to. Je zaključek posebnega obdobja v mojem življenju, ki mi je prineslo neizmerno bogastvo, najbrž daleč največ, kar lahko človek dobi v svojih študentskih letih. Študijska leta so mi prav kmalu »podarila« poroko, v naslednjih letih pa še tisto čudežno, nedoumljivo – rojstvo. Vesela sem, da sem (bila) lahko mamica študentka trem hčerkam in njim posvečam tudi svoje zaključno študijsko delo.

Ajdi, Jeri in Juši

Vsebina

1 UVOD	6
2 MLADINSKA KNJIŽEVNOST	8
2.1 FANTOVSKA IN DEKLIŠKA KNJIŽEVNOST	11
2.1.1 FANTOVSKA KNJIŽEVNOST	11
2.1.2 DEKLIŠKA KNJIŽEVNOST	12
3 PREGLED SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI	13
3.1 PREDLITERARNO OBDOBJE: 1550–1850	13
3.2 ZAČETNO OBDOBJE: 1850–1900	14
3.3 NADALJEVALNO OBDOBJE: 1900–1950.....	15
3.4 OBDOBJE RAZCVETA: 1950–1990	16
3.5 SODOBNO OBDOBJE: 1990–2007	20
4 PODOBA DEKLIC V KNJIŽEVNOSTI	24
4.1 ŽENSKE IN DEKLICE V KNJIŽEVNOSTI	24
4.2 ZAČETKI UPODABLJANJA ŽENSKEGA LIKA.....	24
4.3 ŽENSKI ROMAN IN POVEST V 19. STOLETJU	25
4.4 ŽENSKA IN DEKLICA V SODOBNI KNJIŽEVNOSTI.....	25
5 PODOBA DEKLIC V IZBRANIH BESEDILIH	27
5.1 IZBIRA BESEDIL	27
5.2 PREDSTAVITEV IZBRANIH BESEDIL IN NJIHOVIH AVTORJEV	28
5.2.1 <i>Janja Vidmar</i>	28
<i>Debeluška</i>	29
5.2.2 <i>Nejka Omahen</i>	31
<i>Življenje kot v filmu</i>	32
5.2.3 <i>Marinka Fritz - Kunc</i>	34
<i>Kam grejo ptice umret</i>	35
5.2.4 <i>Marjana Moškrič</i>	38
<i>Ledene magnolije</i>	38
5.2.5 <i>Neli Kodrič - Filipič</i>	40
<i>Tita@boginja.smole.in.težav.si</i>	40

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

5.2.6 Jože Rode	42
Prijetna punca.....	43
5.2.7 Desa Muck	45
Hči lune.....	46
5.2.8 Irena Velikonja.....	48
Poletje na okenski polici	48
5.3 PRIMERJAVA IZBRANIH BESEDIL.....	50
6 SKLEP	56
7 BIBLIOGRAFSKI PODATKI	58
7.1 VIRI.....	58
7.2 LITERATURA	58
7.3 LITERARNA DELA, KI SO BILA V OŽJEM IZBORU ZA ANALIZO	60

1 Uvod

V diplomskem delu bom predstavila različne poglede na mladinsko književnost in kratek pregled celotne slovenske mladinske književnosti. Potem se bom med obsežnim korpusom besedil omejila na tista, ki so primerna za učence zadnjega triletja osnovne šole. Najpogostejši med temi je realistični mladinski roman. »Temeljni žanri slovenskega realističnega mladinskega romana so: avanturistični mladinski roman, ljubezenski mladinski roman, socialno-psihološki mladinski roman in roman "v kavbojkah" ali jeans roman.«

(Haramija, <http://www.ff.uni.lj.si/slovjez/sds/haramija05.doc>)

Dekliška literatura je bila že v preteklosti drugačna kot fantovska. Dečki so brali faktografske, racionalne knjige, dekletom pa so priporočali branje vzgojne literature. Tudi sodobna literatura je pisana tako, da velikokrat že vnaprej vemo, katere knjige bodo brali dečki in katere deklice. Zato lahko govorimo o t. i. fantovski in dekliški literaturi. Običajno imajo vlogo glavne književne osebe najstniki, in sicer v avanturističnih romanih in romanih "v kavbojkah" največkrat dečki, v ljubezenskih in socialno-psiholoških pa deklice. Prav deklice v slovenski mladinski književnosti pa obravnavam v analizi. Osredotočila sem se na osem besedil, ki so bila napisana po letu 1990 in so na priporočenih seznamih literature za mladino, ki jih vsako leto od leta 1999 dalje sestavi knjižnica Otona Župančiča.

Predvidevala sem, da bodo med izbranimi besedili prevladovali ljubezenske teme, saj je to literatura za odraščajoče najstnike, ki tudi sami doživljajo svoje prve zmenke, izživljajo svoje ljubezenske sanje in nasploh živijo v svojem posebnem – pubertetniškem svetu. Druga teza pa je, da bodo deklice v teh besedilih med seboj zelo različne, tako po zunanji podobi kot po interesih, razmišljanju. Predvidevala sem, da se bodo med seboj zelo razlikovale tudi njihove družine.

My diploma work presents different aspects of juvenile literature and offers a short review of the whole Slovene juvenile literary production. In a huge corpus of text a special attention is given to texts, written for pupils of the last triad in Slovene primary schools. The most frequent genre among those is realistic juvenile novel. "The basic genres of Slovene juvenile realistic novel are: adventure novel, love novel, social-psychological and a novel 'in jeans' or a 'jeans novel'." (Haramija, <http://www.ff.uni.lj.si/slovjez/sds/haramija05.doc>)

Girl's literature has always differed from boy's literature. While boys have preferred reading non-fiction, rational books, girls have been encouraged to read educational literature. Even nowadays, writing styles of contemporary literary texts are distinct enough to predict girls' or boys' audience. Therefore one can talk about boy's and girl's literature as two different literary genres. In juvenile literature the part of the main character is usually given to teenagers: in adventure and jeans literature to boys, and in love and social-psychological novels to girls. The analysis focuses on girls in eight juvenile texts written after the year 1990 that are labelled as recommended juvenile literature in Oton Župančič library list that has been edited yearly since 1999.

The main thesis of my work is that the predominant theme in the texts is love, since it appeals to teenagers as the target audience. They themselves live in their own special teenage worlds, experiencing their first dates and love dramas. Another prediction is that girls in the texts differ from each other in their appearance, interests and ways of thinking. Accordingly, their families are expected to differ in several aspects, too.

Key words:

- juvenile literature,
- juvenile realistic novel,
- girls.

2 Mladinska književnost

Literarna teorija se s pojmom mladinska književnost pravzaprav še ne ukvarja prav dolgo, čeprav so literarna dela, ki bi jih lahko uvrstili v to področje, nastajala že dolgo pred tem. Prva resnejša teoretična preučevanja so se namreč začela šele v drugi polovici petdesetih let. Zanimive razprave in dognanja se na slovenskem pojavljajo v reviji *Otrok in knjiga*, iz katerih sem tudi sama črpala številne podatke. Revija je začela izhajati leta 1972, v njej pa najdemo predvsem razprave o mladinski književnosti. Pravzaprav se je to področje pisanja za mladino šele v prvi polovici dvajsetega stoletja premaknilo iz okvirov pedagogike v literarno teorijo. Tudi to nam nekaj pove: pod okriljem pedagogike so bila dela predvsem poučna, kasneje pa se v ospredje postavi umetnost. Pri nas sta ta premik poskušala napraviti Levstik (*Otročje igre v pesencah*, 1880) in Stritar s svojimi teoretičnimi pogledi. V zgodovinskem razvoju se pri mladinski književnosti spreminja delež poučnosti v posameznih obdobjih ali znotraj avtorjevega opusa, spreminja se tudi branost določenega besedila, lahko se povečuje, zmanjšuje, lahko ostaja na isti ravni.

Literarni kritiki pri opredeljevanju mladinske književnosti niso enotni, zato bom najprej predstavila nekaj stališč različnih avtorjev.

Marjana Kobe (Saksida 1994: 39) opredeli področja raziskovanja, ki so posebej zanimiva za mladinsko književnost:

1. neenotno poimenovanje in vzroki zanj;
2. vsebinske razsežnosti besedne zveze mladinska književnost;
3. sprejemnik;
4. literarne vrste, zvrsti in oblike;
5. prehajanje nemladinskih del med mladinska;
6. priredbe in predelave;
7. kritika;
8. nujnost strokovnih »predel« (zbiranje bio- in bibliografskih podatkov);
9. oblikovanje zavesti med učitelji, da je mladinska književnost specifični del književnosti kot celote;
10. večplastnost (od umetnin do trivialne literature) in pestrost (razvitost književnih vrst) mladinske književnosti;
11. bralec kot stalna determinanta;
12. literarnozgodovinski pregled slovenske mladinske književnosti in značilnosti njenega razvoja.

Vzroke za neenotnost v terminologiji Kobetova išče v treh postavkah:

»a) vprašanje o starostnem razponu poglobitnega sprejemnika tega sektorja literature, predvsem njegova zgornja starostna meja; b) odnos do vprašanja o raznovrstnosti žanrov in drugih kategorij besedne tvornosti, ki jih obsega oziroma naj bi jih zajemalo to področje književnosti: ali sodi vanjo samo leposlovje ali tudi polliterarna ali neliterarna besedila, morda celo besedna tvornost mladine same; c) odnos do vprašanja o razmerju med mladinsko književnostjo in kategorijama, ki ju nemško jezikovno območje poimenuje s terminom *Kinderlektüre* oziroma *Jugendlektüre* ali pa s sintagmo *Kinder- und Jugendlektüre* in skuša s temi izrazi zajeti najširši razpon beriva, branja mladih bralcev oziroma sprejemnikov.« (Kobe 1987: 9)

Matjaž Kmecl (1996) meni, da mora biti književnost prilagojena sprejemnim zmogljivostim mladega bralca, zato se je pri ločevanju »starostnih« tipov v mladinski literaturi oprl na psihoanalizo. Prva razvojna faza, v kateri otrok lahko začne sprejemati jezik, in s tem prve primere literarnih besedil, meni, da je okrog drugega leta starosti, ko se v otroku začne oblikovati zavest o ločenosti zunanjega sveta od jaza. Za primer, značilen za to razvojno stopnjo, navaja otroško preštevanko. To je lahko »svobodna« zvočna skupina brez ideografskega pomena.

V naslednje obdobje, tja do sedmega leta, uvršča otroka, ki že obvlada sintakso združenih pomenov, vendar pa še nima prave izkušnje o svetu, zato temu obdobju najbolj pritiče pravljica. Potem se pojavi otrok v predpubertetni fazi, ko se začenja pravi spolni razvoj. Kmecl pravi, da »svet sicer že obstaja v vsej objektivni resničnosti, ampak človek je v njem še zmeraj toliko svoboden, da ga suvereno obvladuje«. Meja, ko otrok oziroma mladostnik branje mladinske literature zamenja za branje »literature za odrasle«, ne more biti ostra. Običajno se to zgodi v obdobju pubertete, ki je prehodna faza iz otroštva v zrelost in se mladi bralec ne loči še povsem od otroštva, a želi biti že odrasel človek, zato tudi (mogoče prvič) poseže po literaturi, ki je namenjena predvsem odraslemu bralcu.

O drugačni razlagi starostnih meja govori Aleksander Zorn. Ker se mu zdi, da mora tudi sam opredeliti pojem mladinska književnost, ker je preveč različnih definicij, zavzame stališče, da »mladinska književnost, ker se je (izraz, op. a.) uveljavil in čeravno ni točen, razumemo z njim literaturo do šestnajstega leta, in pa otroška

literatura, ki je točnejši in ga lahko uporabljamo v ožjem smislu literarne vede«. (Zorn 1995: 5-10)

Naj omenim še razdelitev Milana Crnkovića (Saksida 1994), ki je sicer relativna, kakor pravi sam, pač odvisna od okolja in individualnih razlik otrok. Od treh do štirih let otroci najraje listajo slikanice in poslušajo kratke zgodbe; od štirih do sedmih let je obdobje pravljice in pripovedke; od sedmih do osmih let je čas zgodbe in otroške poezije; od osmih do desetih let je čas bolj realističnih pripovedk in še čas poezije, ki se kasneje izgubi; od desetih do trinajstih let je čas avanturističnega romana in trivialne literature, v realističnih zgodbah morajo nastopati otroci junaki, deklice pa že posegajo po ljubezenskih knjigah; od trinajstega do štirinajstega leta pa so deležni pozornosti potopisi in realistične zgodbe v naravi. Od štirinajstega leta dalje prenekateri otroci že nekontrolirano berejo vse, kar jim pride pod roke in zapuščajo otroško književnost.

Igor Saksida (2001) pa o mladinski književnosti razmišlja takole:

Mladinska književnost je naslovniška zvrst književnosti – njeno bistvo je umetniškost. Izhaja iz avtorjevega doživljanja otroštva, od nemladinske književnosti pa jo ločujejo oblikovne in vsebinske značilnosti (motivi, teme, žanri). Namenjena je predvsem bralcu do starostne meje osemnajst let; najbolj kakovostna nagovarja tudi odraslega bralca, kar pomeni, da je naslovniško univerzalna. V okvir tako opredeljene književnosti se uvrščajo dela, napisana posebej za mladino, dela, ki so bila napisana kot nemladinska književnost, a so v procesu recepcije postala mladinska in priredbe ter predelave del.

Ob pregledu razprav o mladinski književnosti ne morem mimo besed Milana Crnkovića: »Otroška književnost je umetnost, ki uporablja besede in opisuje življenje na otroku dostopen način.« (Saksida 1994)

2.1 Fantovska in dekliška književnost

Bralce lahko ločujemo in opazujemo tudi glede na spol, v mladinski književnosti je to še najbolj izrazito. Mladinska književnost vsakemu otroku predstavlja eno od začetnih branj, zgodbe ter književni liki pa predstavljajo močan vpliv na bralca. Otroci – bralci se istovetijo s književnimi liki, ki ustrezajo njihovemu lastnemu spolu. Način prikazovanja obeh spolov v mladinski književnosti pa vpliva na otrokovo dožemanje primerne obnašanja v družbi. Že v preteklosti so dekletom priporočali branje drugačne literature, kot je bila tista, ki so jo brali dečki. In pogosto tudi v sodobni književnosti lahko že vnaprej vemo, po katerih delih bodo bolj segali dečki oziroma deklice.

2.1.1 Fantovska književnost

»Knjige za dečke naj bi bile faktografske, poudarjale naj bi racionalnost in empirizem, ne vsebujejo pa emocionalnosti, ker to pripada ženskosti in dekliški literaturi. Sprejemljivo obnašanje moških likov torej ne sme imeti karakteristik ženskosti, kar se da pojasniti z upoštevanjem potreb imperija (npr. lojalnost, podpiranje obstoječe socialne strukture, ločevanje od matere, povzdigovanje etike dela, obvladovanje inferiornih, tudi žensk).« (Saksida, <http://ceps.pef.uni-lj.si/deklice.pdf>) Dečki med sodobnimi realističnimi mladinskimi romani pogosteje berejo avanturistične romane in romane "v kavbojkah".

Izmed del t. i. nadaljevalnega obdobja sta primera fantovske književnosti *Ptički brez gnezda* (1917) Frana Milčinskega in Seliškarjeva *Bratovščina sinjega galeba* (1936). Primeri iz t. i. obdobja razcveta so: Vid Pečjak: *Drejček in trije marsovčki* (1961), Fran Saleški Finžgar: *Leta moje mladosti* (1967), Slavko Pregl: *Odprava zelenega zmaja* (1976), iz sodobnega obdobja pa: Janja Vidmar: *Baraba* (2006), Primož Suhodolčan: *Košarkar naj bo!*.

2.1.2 Dekliška književnost

I. Saksida (<http://ceps.pef.uni-lj.si/deklice.pdf>) omenja nestereotipno pojmovanje dekliške literature, za katero se zavzema H. Van Lierop-Debrauer: dekliška literatura naj bi dekletom ponujala možnost socializacije, s tem, da na ravni ponujanja identifikacijskega vzorca ne podlega tradicionalnemu modelu ženske (mož, otroci), vendar tudi ne prevzema psevdoemancipacijskega modela (novi klišeji, zgolj kritika tradicionalnega modela vloge), pač pa omogoča deklici iskanje lastne identitete in odločitve v družbi, ki ponuja raznolike možnosti.

Primeri dekliške literature iz t. i. obdobja razcveta so: Mira Mihelič: *Pridi, moj mili Ariel* (1965), Anton Ingolič: *Gimnazijka* (1967), Ivo Zorman: *Ko zorijo jagode* (1974), Feri Lainšček: *Ajša Najša* (1989), iz t. i. sodobnega obdobja pa deklice med realističnimi mladinskimi romani najraje berejo tiste, ki jih uvrščamo med ljubezenske in socialno-psihološke, na primer: Janja Vidmar: *Princeska z napako* (1998), *Debeluška* (1999), Marjana Moškrič: *Ledene magnolije* (2002), pa tudi: Matjaž Pikalo: *Samsara* (2005).

3 Pregled slovenske mladinske književnosti

3.1 Predliterarno obdobje: 1550–1850

»V svoji najpreprostejši obliki, v uspavankah in preštevankah, je verjetno stara prav toliko kot človeška civilizacija.« (Pirnat – Cognard v: Saksida 1994: 19) Mladinska književnost namreč. Ljudje so si najbrž že davno krajšali čas z zgodbami in pesmimi, se z njimi veselili, tolažili, bodrili, spodbujali. Zato ni čudno, da so že prve slovenske knjige namenjene tako odraslemu kot mlademu bralcu. Od Trubarjevega Abecednika dalje. Resda so knjige sprva otroke predvsem učile in vzgajale, a bile so namenjene tudi njim. To je začetek, a pomemben. Obdobje, ki se končuje z Levstikom, lahko imenujemo predliterarno obdobje.

V tem obdobju je imela književnost za otroke zgolj poučen in vzgojni namen. »Knjige, ki so jih protestanti pri nas tiskali in izdajali, so bile namenjene vsem Slovencem, odraslim in otrokom. Za pouk so uporabljali Trubarjev abecedar in katekizem, Kreljevo *Otročjo biblijo*, Bohoričevo Ljubljansko začetnico, slovar treh jezikov, *Otročjo tablo* in končno prvo slovnico slovenskega jezika *Zimske urice*.« (Jamar – Legat, 1976)

Katoliška protireformacija je podpirala zgolj šole za vzgojo meščanskih sinov in bodočih duhovnikov. V tem času ni bilo posebnih publikacij za otroke, pa tudi le redki so znali brati.

Razsvetljenska gibanja so prinesla gospodarske spremembe, okrepljeno meščanstvo in manufakture, s tem pa tudi po njihovih potrebah urejeno šolstvo, pravi Jamar – Legat (1976). Leta 1774 sta splošni šolski red urejala Marija Terezija in Jožef II. Šolali so se v rani mladosti tako dečki kot deklice, a predvsem v korist manufaktur. Po obveznem šolanju med šestim in dvanajstim letom so bili cenena delovna sila. V tem času je bilo otrokom na literarnem področju na voljo največ basni in ugank, pa še teh zelo malo.

Po letu 1809, to je po schönbrunskem miru, je slovenščina postala ponovno učni jezik v osnovnih in srednjih šolah. Dobili smo nove učbenike, ki so jih pisali Marko Pohlin,

Ožbalt Gutsman, Matej Selan, Štefan Kūzmič, Jurij Japelj, Blaž Kumerdej. Omenjeni razsvetljenci so še vedno pisali precej nabožne in poučne sestavke, a v slovenskem jeziku in namenjene otrokom. Med njimi so bile basni, idile, pripovedi.

Ponos na domačo zemljo, samozavest in ljubezen do slovenskega jezika je v svojih pesmih (tudi za otroke) izražal Valentin Vodnik. Naj omenim samo njegovo pesniško zbirko *Pesmi za pokušino* (1806) in *Pismenost* (1811). To je bila kratka sprememba, svež veter bi lahko rekli, po verigi besedil, ki so otrokom vcepljali predvsem ponižnost in ubogljivost. Potem pa so se zaradi odsotnosti pri rednem pouku (otroci so morali delati na kmetiji, v manufakturah) začele ustanavljati nedeljske šole. Pouk v teh dveletnih nadaljevalnih šolah je potekal predvsem v župniščih, poučevali pa so duhovniki. Glavni pobudnik za nedeljske šole je bil škof Anton Martin Slomšek, ki je tudi avtor metodike *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (1842) in urednik zbornika *Drobtinice* (1846–1901). Zbornik je vseboval življenjepise svetnikov, škofov, pobožnih slovenskih mož in žena, krajše črtice in basni, pobožne in poučne pesmi. Njegova dela pa so prebujala tudi narodno zavest.

3.2 Začetno obdobje: 1850–1900

V tem obdobju se začne prava posvetna mladinska književnost. V drugi polovici 19. stoletja so v prvem slovenskem časopisu za mladino *Vrtec* (1871–1944) pisali pesmi, pravljice in pripovedke za mladino. Pripovedka se zgleduje po dveh vzorih: narodni vzor je bila ljudska pravljica, drugi, mednarodni, pa evropska umetna pripovedka. Prva umetna pripovedka, po kateri so se zgledovali, je bila pripovedka bavarskega kanonika Christoffa von Schmida. Le-ta je vplival že na dela Antona Martina Slomška, ki je Schmidove pripovedke tudi prevajal v slovenski jezik.

Za otroke je pisal Fran Levstik: *Otročje igre v pesencah* (1880–1882), *Najdihojca* (1851), *Martin Krpan* (1858).

Pri mladinskih časopisih *Vrtec* in *Angelček* (1887–1935) so med drugimi sodelovali Fran Levstik, Josip Stritar in Dragotin Kette. Na tem mestu lahko govorimo o pravem začetku slovenske mladinske književnosti.

3.3 Nadaljevalno obdobje: 1900–1950

Z uveljavljanjem mladinske književnosti v slovenskem prostoru se tudi na tem področju krepi kakovost, ali drugače rečeno: vedno pomembnejše postaja estetsko merilo.

Pirnat - Cognard (1980) pravi, da je *Zvonček*, prvi liberalni časopis za otroke, začel izhajati ob prelomu stoletja (1900–1941). Do druge svetovne vojne se uveljavi cela vrsta literarnih zvrsti, najprej pravljica, ki se naslanja na folkloro, za njo pa živalska pravljica, avtobiografska in realistična pripovedka, socialna pripovedka in po letu 1937 tudi domišljajska pripovedka.

V tem obdobju je že mnogo ustvarjalcev pisalo dela, namenjena samo otrokom. To so bila dela vseh literarnih zvrsti. Avtorji moderne so v nekem smislu začetniki literature brez vsakršne poučnosti in utilitarizma, česar so se držali tudi pri pisanju za otroke. Za boljšo predstavbo naj naštejemo nekaj avtorjev in njihovih mladinskih del. Ker v svojem diplomskem delu dajem poudarek dekliški literaturi, se bom pri nekaterih »tipično dekliških« delih ustavila s kakšno pripombo, kratkim povzetkom besedila ali kratkim opisom glavne junakinje.

Oton Župančič: *Pisanice* (1900), *Sto ugank* (1915), *Ciciban* (1915).

Pri Župančičevih delih »obilje obdelanih motivov razkriva življenje otrok iz vseh zornih kotov: doma, v šoli, pri razvedrilu; stike z družinskimi člani, s prijatelji, živalmi, naravo; domoljubna in pobožna čustva, materinsko ljubezen itn.« (Pirnat - Cognard 1980:16)

Nekaj fantovske literature je v naslednjih delih:

Fran Miličinski: *Ptički brez gnezda* (1917),

Josip Vandot: *Kekec* (1924),

Fran Saleški Finžgar: *Pod svobodnim soncem* (1906), *Študent naj bo* (1915).

France Bevk je 40 let pisal za otroke, in sicer pravljice, realistične pripovedke, socialne in po vojni partizanske pripovedke, zgodbe in povesti, potopise, spomine:

Tatič (1923), *Lukec in njegov škorec* (1931), *Pastirci* (1935), *Pestrna* (1939), *Tonček* (1948), *Otroška leta* (1949), *Mali upornik* (1951).

Mladinska besedila sta pisala tudi Tone Seliškar: *Bratovščina Sinjega galeba* (1936), *Mule* (1948) in Prežihov Voranc (Lovro Kuhar): *Solzice* (1949).

Neposredno po drugi svetovni vojni se pojavi aktivistična poezija, v njej tematizirajo narodnoosvobodilni boj, nasprotja med okupatorji in partizani, obnovo domovine, marljivost v šoli in razredni boj. Za to poezijo je značilna vzgojnost, ki je pomembnejša od estetike. Samostojnih publikacij v tem obdobju ni veliko, prevladujejo objave v mladinski periodiki. Po 1950 pa se ta trend umakne pesnitvam, ki upodabljajo otroško vsakdanje življenje in počlovečenje živali.

Pesmi Vide Brest (psevdonim Majde Peterlin) zaznamuje narodnoosvobodilni boj. Med vojno nastale pesmi je združila v pesmarico *Pesmi* (1947). Kasnejša pesemska zbirka je za nas zanimivejša že zaradi samega naslova, enega redkih do tega obdobja, ki vsebuje dekliško ime: *Pravljica o mali Marjetici, zajčku, medvedu in zlati pomladi* (1951). Junakinjo za svojo zbirko pesmi si je izbral tudi Matej Bor, in sicer *Pesmi za Manjo* (1969), čeprav za njegove pesmi na splošno Pirnat-Cognardova (1980) pravi, da so otroške le po imenu, ne pa po obliki, slogu, jeziku in vsebini. V *Pesmih za Manjo* prikazuje nestereotipno deklico, postavljeno v dinamično stvarnost sanj in pravljичnih bitij.

3.4 Obdobje razcveta: 1950–1990

V začetku petdesetih let pride v mladinski književnosti do preloma z vzgojno-poučnim namenom pisanja, predvsem o ideologiji upora in obnove. Obnavlja se predvsem otroška igra, pravljичna motivika. Besedila niso več vzgojna, ampak težijo k estetiki, to se kaže praviloma v igri in humorju. Milena Mileva Blažič (http://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_mladinska_knji%C5BEvnost) to obdobje imenuje obdobje razcveta, inovacij in raznolikosti.

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

Povojno mladinsko prozo lahko razdelimo na iracionalno oziroma neresničnostno in realistično oziroma resničnostno prozo. Med prvo uvrščamo klasično pravljico, povedko, basen, živalsko pravljico, nesmiselnico – to je slovesniški izraz za nadrealno-komično pripoved, v kateri prevladuje nonsens, ki sicer v fantastični pripovedi ne sme prevladovati – in pa sodobno pravljico. Med realistično prozo pa uvrščamo pripoved s človeškimi osebami, pogosto z otrokom oziroma najstnikom kot glavnim junakom, živalsko zgodbo, avtobiografsko pripoved in pa zabavno oziroma trivialno pripoved. Po letu 1950 slovenski avtorji v mladinski prozi obravnavajo sodobno življenje in aktualna vprašanja. (Saksida 2001: 412)

Ela Peroci, Branka Jurca in Kristina Brenkova so najpomembnejše predstavnice slovenske realistične pripovedke. Izmed vseh ustvarjalcev slovenske, pa tudi jugoslovanske literature, katerih dela smo prebrali, je Kristina Brenkova prva naslikala podobo sodobne ženske, ki je zaposlena, ki se udeležuje javnega življenja ter mora uskladiti svoj poklic in družinsko življenje, dolžnosti in opravila matere, zakonske žene in državljanke. Ta zavedna ženska si zadaja neizmerno veliko truda in dokazuje, da zaposlitev ni nezdržljiva z materinsko ljubeznijo in nežno tankočutnostjo. Njena preprosta in dostojanstvena podoba je v čast slovenski ženski. (Pirnat - Cognard 1980: 166)

Kristina Brenkova: *Dolga pot* (1963), *Ko si bil majhen* (1964), *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* (1972). Zadnja je fantastična pripoved, v kateri deklica doživi prometno nesrečo, kar jo prestavi v deželo pravljicnih predmetov, likov in števil; odtod se vrne k mami, zbudi se v realnost.

Njene pesniške zbirke so: *Golobje, sidro in vodnjak* (1960), *Dnevna poročila* (1965).

Branka Jurca: *V pasti* (1955), *Gregec Kobilica* (1965), *Ko zorijo jagode* (1974). Glavna književna oseba v delu *Ko zorijo jagode* je Jagoda, dozoreva v spoznavanju življenja soljudi ter predvsem v prvih ljubezenskih in erotičnih izkušnjah. Jagoda je otrok mesta. Njena mladost poteka v urejenem, nekonfliktnem ozračju družine in šole, med vsesplošno harmonijo in optimizmom pa le izjemoma trči ob človeško stisko.

Pesniške zbirke: *Okoli in okoli* (1960), *Hišica ob morju* (1962).

Najbolj priljubljena dela Ele Peroci: *Tisočkrat lepa* (1956), *Majhno kot mezinec* (1957), *Ptičke so odletele* (1960), *Moj dežnik je lahko balon* (1956), *Muca copatarica* (1957).

Prva radijska igra je hkrati eno prvih dramskih besedil za otroke, napisal jo je Fran Milčinski-Ježek, to je *Zvezdica zaspanka* (1949). Po letu 1960 pa so tudi radijske igre doživljale vse večji razcvet. Pisali so jih Svetlana Makarovič, Polonca Kovač, Franček Rudolf, Lojze Kovačič, Dane Zajc, Boris A. Novak, Miha Mate in drugi.

Po letu 1960 začnejo prihajati s strani povojnih pesnikov številne pesniške zbirke. Eden najbolj priljubljenih je zagotovo Tone Pavček, nekatere njegove zbirke so: *Trije bratje in ptica* (1956), *Maček na dopustu* (1957) (v tej gre za vzgojno ali vsaj distančno prikazovanje otroka, npr. lene/neubogljive deklice, plašnega/umazanega dečka, šolarja ipd.), *Juri Muri v Afriki* (1958), *Sončece v žepu* (1960), *Vrtiljak* (1965), *Čenčarija* (1975), *Prave (in neprave) pesmi* (1986), *Majnice, fulaste pesmi* (1996), *S črko čez Krko* (2003), slednja je dopolnitev raznolikih podob otroštva. Obe zadnji zbirki pa sta osredotočeni tako na dekliški kot na deški svet.

Različne literarne zvrsti za deklice in dečke najdemo pri Kajetanu Koviču: *Franca izpod klanca* (1963), *Zlata ladja* (1969), *Moj prijatelj Piki Jakob* (1972), *Maček Muri* (1975), *Mačji sejem* (1999) in Niku Grafenauerju: *Pedenjped* (1966), *Kaj je na koncu sveta* (1973), *Kaj ima sonce najraje* (1979), *Nebotičniki, sedite* (1980), *Skrivnosti* (1983), *Uganke* (2001).

Jože Snoj: *Lajna drajna* (1971), *Stop za pesmico* (1973), *Pesmi za punčke* (1976). *Pesmi za punčke* so bolj umirjene pesmi kot v zbirki *Stop za pesmico*; pesem je bolj kot v predmetni in pravljичni svet, ki obdaja otroka, usmerjena v prikazovanje otroka kot takega, deklice Noke in njenega očka, njenih fantazijskih sanjarjenj in prevzemanja vlog odraslega. Druge njegove so še: *Pesmi za punčke in pobe* (1984), *Skozi vrt in čez plan, skozi leto in dan* (1997).

Navajam še nekaj avtorjev in njihovih mladinskih del, ki jih pri pregledu mladinske literature ne smemo spregledati:

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

Miroslav Košuta: *Zaseda za medveda* (1979), *Zidamo dan* (1987) *Trije velblodi ali pesmi za vsakogar* (2001), *Strašnice* (2002), *Minimalčice* (2004).

Milan Dekleva: *Pesmi za lačne sanjavce* (1981), *Totalka odštekan dan* (1992), *Kako so nastale ZDA* (1998).

Saša Vegri: *Mama pravi, da v očkovi glavi* (1978), *To niso pesmi za otroke ali kako se dela otroke* (1983), *Kaj se zgodi, če kdo ne spi* (1991).

Dane Zajc: *Naša bela mačica* (1968), *Abecedarija* (1975), *Na papirnatih letalih* (1978), *Ta roža je zate* (1981).

Neža Maurer: *Kam pa teče voda* (1972): to je njena prva zbirka, zbrane so pesmi o pomladi, čebelah, srečnem otroku in mamici, o otroških lastnostih. *Kadar Vanči riše* (1985), *Koruzni punčki* (1993), *Sloni v spačku* (1997).

Mira Mihelič: *Pridi, moj mili Ariel* (1965). To je zgodba o »mladostnih letih bistrega in občutljivega dekletca, ki že čuti razliko med družbenimi razredi, pa tudi razliko v čustvih, kajti mati jo je bila zapustila«. (Pirnat - Cognard 1980: 162). Besedilo ruši stereotipe zgledne deklice in skrbne babice, saj deklico Marinko upodablja kot osamljeno upornico, ki jo je mama zapustila. Pravega doma ne najde niti pri babici, hladni, strogi dami, ki jo deklica dojema kot »tuyo in ježno«.

Anton Ingolič: *Tajno društvo PGC* (1958), *Mladost na stopnicah* (1962), *Gimnazijka* (1967). Slednja prikazuje hčerko premožnih in povzpetniških, a neodgovornih staršev, ki zanosi in se nato sooči s svojo »sramoto«. Razplet, kljub misli na samomor, ni tragičen: po odhodu v Pariz se z otrokom vrne domov in nadaljuje šolanje.

Predhodniki slovenske domišljajske pripovedke:

Bogomir Magajna: *Racko in Lija* (1943), *V deželi pravljic in sanj* (1952),

Vid Pečjak: *Drejček in trije marsovčki* (1961),

Lojze Kovačič: *Zgodbe iz mesta Rič-Rač* (1962).

Po 1979 je vedno več neresničnostne pripovedne proze:

Leopold Suhodolčan: *Krojaček Hlaček* (1970), *Piko Dinozaver* (1978), *Rdeči lev* (1968).

Pri Svetlani Makarovič je otroštvo kot pozitiviteta v pravljicah projicirano v živali: *Take živalske* (1973), *Miška spi* (1974), *Kosovirja na leteči žlici* (1974), *Sapramiška* (1976), *Kokoška Emilija* (1993) Njena realistična romana sta: *Teta Magda* (1978) in *Počitnice pri teti Magdi* (2001). Prvoosebna pripovedovalka je najstnica, s stališča svojih izkušenj opazuje bližnjo in daljno okolico, predvsem odrasle in njihova nerazumljiva in nelogična dejanja. Ugotovi, da so odrasli pač veliki bleferji, kar je v romanih dodatno podkrepljeno s situacijsko in besedno komiko.

Pogostejše kot doslej se pojavijo dela s problematiko dozorevajočega najstnika:

Branka Jurca: *Ko zorijo jagode* (1974),

Breda Smolnikar: *Popki* (1973),

Ivo Zorman: *V sedemnajstem* (1972), *Rosni zaliv* (1975), *Oh, ta naša babica* (1986).

V sedemnajstem je roman o dekletovem spoznavanju ljubezni, zabave in prestopništva.. Zadnji dve besedili prikazujeta odraščanje dekleta, tudi prek tabujev.

Slovenski avtorji so pisali tudi detektivke, pa o šoli in obšolskih dejavnostih:

Brane Dolinar: *Rdeča kapica iz Zgornje Šiške* (1972), *Detektivi na jeklenih konjičkih* (1974),

Leopold Suhodolčan: *Naočnik in Očalnik* (1971), *Stopinje po zraku* (1977),

Slavko Pregl: *Odprava Zelenega zmaja* (1976), *Priročnik za klatenje* (1977), *Geniji v kratkih hlačah* (1978), *Srebro iz modre špilje* (2003),

Vitan Mal: *Teci, teci, kuža moj* (1975), *Na ranču veranda* (1993), *Ta grajski* (1998),

Polonca Kovač: *Andrejev ni nikoli preveč* (1977), *Urške so brez napake* (1980).

3.5 Sodobno obdobje: 1990–2007

V sodobnem obdobju smo priča velikemu porastu mladinskih del. Vedno več je založb, ki bogatijo svoje naklade z mladinsko literaturo, tudi z izvirno slovensko. Ker je korpus obsežen, v tem obdobju navajam predvsem avtorje in njihova dela, ki so primerna za najstnike.

Feri Lainšček: *Ajša Najša* (1989) je pripoved o povsem vsakdanjem svetu naslovne junakinje, o njenih ljubezenskih pričakovanjih in o omejitvah, ki jih postavlja svet

odraslih. Srečanje med svetovoma ni tragično, pač pa predvsem smešno – taki perspektivi v prid je tudi tehnika prvoosebne pripovedi, torej gradnja sveta skozi oči deklice, ki svet odraslih vidi kot površen, siten, »zblojen«. Mislice (2000).

Boris A. Novak: *Prebesedimo besede* (1981), *Domišljija je povsod doma* (1984), *Periskop* (1989), *Blabla* (1995), *Oblike sveta* (1997). »V najnovejših zbirkah gre za pojmovanje poezije kot posebne v lastnih formalno-vsebinskih razsežnostih utemeljene igre, ki pa v skladu z izbrano vrsto (rap, punk) deluje tudi kritično oziroma satirično do zunajliterarne stvarnosti.« (Saksida 2001: 422) Njegovi prozni besedili: *Nebesno gledališče* (1990) in *Mala in velika Luna* (1994).

Desa Muck: *Pod milim nebom* (1993), *Hči lune* (1995), *Lažniva Suzi* (1997). To so romani o mladostnicah, napisala je tudi serijo realističnih pripovedi o Anici, kjer pripoveduje o težavah, s katerimi se srečuje osemletna Anica. Med mladimi dobro sprejeta je tudi serija *Blazno resno*.

Bina Štampe Žmavc skozi pravljice pogosto odpira eksistencialna vprašanja, s katerimi se srečujejo sodobni otroci: pomanjkanje časa, nerazumevanje otroških vrednot, kajti otroci presojujejo svet drugače kot odrasli. *Čaroznanke* (1990), *Zrnca sonca* (1994), *Živa Hiša* (2004).

Janja Vidmar v svojih delih odpira širša družbena vprašanja. *Junaki petega razreda* (1995); *Aknožer* (1998) je roman o deklici Moniki, ki s pomočjo čarobne bratove knjige izgubi mozolje in osvoji svoj najstniški ljubezenski ideal; *Princeska z napako* (1998) je roman o begunki Fatimi, ki živi v skrajni bedi v Ljubljani, zanosi s sinom premožnih Slovencev ter doživlja ponižanja in nesreče; *Punce za znoret* (2003); *Zoo* (2005) je roman o doživljanju umiranja in smrti ter odraščanju, ki pomeni zastavljanje ciljev in postavljanje meja; *Fantje iz gline* (2005); *Klub resnih punc* (2008).

Vinko Möderndorfer pesmi iz zbirke *Kako se dan lepo začne* (1993) posveča deklici Gaji in družinski temi. »Značilnost njegovega pesniškega izraza je neposredni dvogovor z otrokom ter vključevanje slengovskih besed in tujega izrazja. Čeprav je v besedilih na začetku zbirke osrednja oseba dojenček, se kasneje zbirka spremeni v

dialog z mladostnikom, prikazovanje smešnih domislic ob motivih živali ter v pesmi o sreči, ljubezni, mladosti.« (Saksida 2006: 276)

Madonca fleten svet (1995), *Zakaj so sloni rahlospeči* (2003).

Barbara Gregorič: *Nebomske pesmi* (1994): »Že njen naslov razkriva podobo osrednjega lika, uporne deklice, punčke, ki grize in je hkrati tudi nosilka jezikavega, upornega, zlobnega pesemskega govora. Z njim se v žalosti in jezi upira svetu odraslih in vrstnikov.« (Saksida 2006: 278)

Zaklenjeni volk (1997), *Tri pike* (2005), *Navodila za randi* (2006), *Odskočnice* (2007).

Za literarna dela Dima Zupana so značilni humorni elementi, glavni literarni liki, ki so v vseh njegovih zbirkah kratke proze enaki, pa odraščajo, zato se v vsakem delu spopadajo s specifičnimi lastnostmi nekega obdobja, to je od predšolske dobe do sedmega razreda: *Maja že ve* (2002), *Osica Maja* (2004).

Matjaž Pikalo: *Luža* (2001), *Samsara* (2005). Oba sta epizodna družinska romana, v katerem je vsako poglavje zaključena celota, fragment iz življenja šestletnega glavnega literarnega lika Rana, imenovanega Luža, oziroma sedemletne naslovne junakinje.

Andrej Rozman - Roza: *Rimanice za predgospodice* (1993), *Črvive pesmi* (1998), *Mali rimski cirkus* (2001).

Nejka Omahen: *Silvija* (1999), *Življenje kot v filmu* (2000), *Veliko Srce* (2002), *Spremembe, spremembe* (2007).

V tem pregledu niso zajeti vsi avtorji mladinskih besedil, skušala pa sem narediti pregled tistih, ki so najbolj zaznamovali posamezna obdobja. V zadnjem, sodobnem obdobju, sem se omejila predvsem na dela, namenjena najstnikom. Za omenjeno obdobje nasploh velja, da imajo mladi bralci na voljo vedno več tako prevodne kot tudi izvirne slovenske literature. »Prav tako ni zanemarljivo, da pogosto izhajajo ali so celo napisani za objavo v knjižnih zbirkah s prepoznavno izoblikovanim profilom (Najst, Najhit: zbirka uspešnic za najstnike, Odisej, Domet, Žamet, Lastovke, Zbirka Tabu/Ico). V ta okvir spada tudi zanimiv pojav, da komentatorji oziroma avtorji

spremnih besed niso literati, pač pa strokovnjaki za različna vzgojna vprašanja, psihologi in celo terapevti. Po eni strani gre za prilagajanje trgu in okusu ne preveč zahtevnega, a dovolj znanega bralca, po drugi strani pa je prisotna težnja, da se s temi deli vzgaja, poučuje in vpliva na bralčevo osebnost, na njegova izkustva in nastajajoče vrednote. Zato je te romane mogoče uvrstiti med vzgojno leposlovje in trivialno literaturo, kar pa ne določa njegove kvalitete, saj so med njimi tudi taki, ki jih bo slovenska literarna zgodovina gotovo morala upoštevati.« (Jan, <http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/jan.pdf>.)

4 Podoba deklic v književnosti

4.1 Ženske in deklice v književnosti

V zadnjih letih ali že kar desetletjih je vedno več govora o diskriminaciji žensk in o seksizmu, ki pomeni zapostavljanje pripadnikov nasprotnega spola, navadno žensk. V diplomskem delu nisem namenjala velike pozornosti številkam, torej odstotkih o tem, koliko žensk je avtoric mladinskih del v primerjavi z moškimi ali koliko deklic je glavnih junakinj v primerjavi z dečki in podobno. Omenila bom sicer tudi to, vendar na kratko, kolikor je pač za nas zanimivo, ko se pogovarjamo o deklicah v mladinski književnosti. Bolj sem se posvetila deklicam samim, njihovim družinam, razmišljanju, pogledu na svet, na družbo, ljudi.

Vloga spola predstavlja pomemben del v vsaki kulturi. Način prikaza obeh spolov v mladinski književnosti otroku pripomore pri oblikovanju predstave svoje lastne vloge in vloge svojega spola v družbi. Številne raziskave, osnovane na analizi mladinske književnosti ugotavljajo, da v večini knjig prevladuje moški književni lik, z bralci pa je drugače. »Glavnina današnjega branja sodi med t. i. obvezno, šolsko ali študijsko branje. Ker so študiji jezikov in literatur, kjer so sezname takega obveznega berila najdaljši, izrazito ženski, lahko iz lastne izkušnje pritrdimo, da ženske med bralstvom močno prevladujejo.« (Hladnik 1997: 112)

4.2 Začetki upodabljanja ženskega lika

»Malo ironično: literatura je bila pripovedovanje moških o sebi in svojih problemih ženski bralki ali še drugače: moška zgodba iz moških ust za ženska ušesa.« (Hladnik 1997: 111)

Sredi prve polovice 19. stoletja pa ženska postane glavna oseba v popularnih pripovednih žanrih, v uradni in v apokrifni ženski svetniški povesti in v deklini vzgojni povesti. V biografijah svetnikov in svetnic božjih, ki se dogajajo v srednjem veku, so glavne osebe grofice, vojvodinje, viteške žene, kraj dogajanja sta dvor in grad.

V dekliških vzgojnih povestih beremo o nedolžnosti in poslušnosti staršem, ponižnosti, sramežljivosti, pobožnosti, lepoti, ki so vrednote deklet in jih je vredno gojiti pri vseh mladenkah. Zgodba je na primer taka, da je dekle obtoženo kraje, trpi, na koncu je spoznano za nedolžno in se kot za nagrado za trpljenje bogato poroči.

4.3 Ženski roman in povest v 19. stoletju

»Glavna, pogosto tudi naslovna oseba je ženska: mlado, revno, sirotno, osamljeno dekle meščanskega stanu, ki si je izbrala napačnega partnerja, vendar ji ga do konca romana uspe nadomestiti s primernejšim kandidatom.« (Hladnik 1997: 115)

Ženske spominjajo na pravljичni motiv Pepelke, pravi Hladnik (1997); poleg lepe zunanjosti imajo dobro srce, so občutljive, resne, marljive, izobražene. Stiske junakinj razrešujejo bolezni. Bolezen deluje očiščujoče. Moralna maksima, po kateri živi junakinja, je največja vrednost njenemu možu, njo pa spravlja v hude duševne muke, ker jo sili v nenehno odpovedovanje. Brani se poroke, ustavlja se spolnim željam, voljno trpi iz vere, da bo za trpljenje na koncu nagrajena. Pravilo ženskega romana je, da je glavna oseba nagrajena ravno s tistim, čemur se je prej ves čas odrekala, konec ženskega romana je torej praviloma poroka.

4.4 Ženska in deklica v sodobni književnosti

»V osemdesetih letih zaživi povsem samosvoje in raznoliko literatura sodobnih slovenskih književnic. Pojavijo se močne romanopiske, avtorice kratke proze in eseja. To, da v središče dogajanja postavijo žensko in da je odločitev tako rekoč programska, pa je razvidno domala pri vseh.« (Borovnik 1997: 85)

Hladnik (1997) meni, da so danes ženske glavne osebe dekleta in, ko odrastejo, emancipirane intelektualke. Najraje so umetnice (slikarke, pisateljice, kiparke), profesorice in novinarke ali pa so kot dijakinja ali študentka na poti k tem poklicem. Njihov cilj ni poroka, ampak samostojno, ločeno življenje, zato so v koncu romanov ločene celo tiste ženske, ki so bile na začetku poročene.

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

Sodobna proza je v veliki meri avtobiografska, junakinje imajo podobno življenjsko pot kot avtorice. Poleg poetičnih pravljicnih podob najdemo v teh delih tudi motive mladinskega prestopništva, poleg kratkih zgodb so vmes tudi romani, ki že presegajo mladinsko književnost. V sodobnih delih se uveljavljajo značilne tabu teme, na primer spolnost, splav, droge.

Vprašanje je, koliko lahko književnost zares spremeni družbeno zavest s tem, ko bralca preseneti ali celo šokira z upodobitvami »prekletega otroštva«; toda ta vidik že presega literarnozgodovinsko metodo in seže na polje didaktike književnosti. Vsekakor je z odpiranjem tabu tem v mladinski prozi podrt mit »srečnega, varnega in idealnega otroštva«, ki velikokrat ni nič drugega kot trivialno zatekanje odraslega v sladkobnost otroškega »vsakdana«. (Saksida 2001: 454)

5 Podoba deklic v izbranih besedilih

Med celotnim opusom slovenske mladinske književnosti sem natančneje pregledala nekaj del, ki jih lahko uvrstimo med resničnostno mladinsko prozo, omejila sem se na obdobje od leta 1990 do leta 2007. V izbranih delih so glavne junakinje deklice.

5.1 Izbira besedil

Dela slovenskih avtorjev sem omejila na besedila mladinske književnosti, ki so izšla po letu 1990. Kot sem že omenila, sem izbirala med deli, kjer je glavna junakinja deklica. Pregledala sem seznam priporočene literature za mladino, ki jo vsako leto ureja knjižnica Otona Župančiča, in s seznama izbrala vsa besedila, priporočena učencem tretjega triletja osnovne šole, pri izbiri pa sem si pomagala še z geslom *dekleta*.

Saksida (1997) pravi, da je ob analizi lika deklice v mladinski poeziji potrebno upoštevati vsaj naslednje med seboj povezane člene:

- avtor (pesnik : pesnica);
- besedilo (podoba literarnih oseb v pesmi);
- recepcija (literarni interesi otrok, spolna identifikacija otrok in mladostnikov, razlika med spoloma v šoli);
- družbena stvarnost (določevalna vloga družbenozgodovinskih dejstev pri oblikovanju tipa literature oziroma tipa spolno prepoznavne osebe).

Saksida v razpravi sicer govori o poeziji, jaz pa sem ta merila upoštevala pri prozi. Glede na to, da so vsa izbrana besedila pisana v Sloveniji po letu 1990, na zadnjo postavko nisem dajala posebne pozornosti pri vsakem besedilu posebej. Predvsem sem bila pozorna na konkretne fizične in psihične značilnosti deklic.

Tu pa se mi zdi pomembno omeniti še različne poglede na dojemanja literarnega lika. G. Peleša na primer »kot metodološko zablodo označi pristop, po katerem se z literarno osebo postopa kot z osebo iz stvarnosti, kajti lik je znak, del koda, v katerem dobiva svoj pomen. Z iztrganostjo iz koda se lik bistveno spremeni in postane simbol (s samostojno pomensko vrednostjo)«. (Saksida 1997)

Drugo možnost zagovarja D. Suvin: Književni lik je potrebno gledati v smislu usklajevanja formalnih (oz. sintetičnih z estetsko/poetično funkcijo), mimetičnih (z reprezentacijsko funkcijo) in tematskih elementov (z idejno funkcijo), s tem pa preseči razkorak med semiotično in reprezentacijsko opredelitvijo karakterja. Književnost je v tem smislu reprezentacija stvarnosti. (Saksida 1997)

5.2 Predstavitev izbranih besedil in njihovih avtorjev

5.2.1 Janja Vidmar

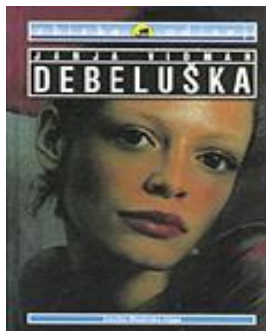
Janja Vidmar (1962), je od leta 1996 poklicna pisateljica, ki piše za mladino in odrasle. Je absolventka Pedagoške fakultete Maribor, smer slovenščina in pedagogika. Avtorica pisateljuje od začetka devetdesetih let 20. stoletja in ima status samostojne delavke v kulturi. Je članica Društva slovenskih pisateljev, članica upravnega odbora tega društva in hkrati predsednica Sekcije za mladinsko književnost pri DSP in pobudnica nagrade desetnica, ki je bila prvič podeljena leta 2004. Kot avtorica in predsednica sekcije se bori za postavitev mladinske literature v ospredje književnosti. Poleg knjig za otroke in mladostnike piše tudi scenarije za otroške oddaje. Leta 1997 je napisala tudi scenarij za slovenski celovečerni film *Blues za Saro*. Na Slovenskem je Janja Vidmar znana predvsem kot avtorica mladinske realistične proze, ki se uvršča na področje socialno-psihološkega romana. Svoja dela objavlja tudi v revijah in časopisih, večinoma zgodbe in romane - podlistke.

Njeni literarni junaki prihajajo iz različnih socialnih okolij, toda njihove poti se kljub temu večkrat križajo. Odkrivanje karakterizacije literarnih oseb poteka skozi notranje monologe in komentarje tretjeosebnega pripovedovalca. V delih pa zasledimo tudi precejšnjo mero samoironije glavnih likov, s pomočjo katere le-ti skušajo ohraniti svoje dostojanstvo. Njena najbolj znana dela so romani *Baraba* (2001), *Debeluška* (1999, drugo mesto v akciji Moja najljubša knjiga leta 2000), *Princeska z napako*

(1998, večernica za leto 1999, nagrada za najboljšo mladinsko delo v letu 1998, leta 1999 zlata medalja v italijanskem Trentu), *Sence poletja* (2000, zlata medalja v Trentu), *Prijatelj*a (2003, posebno priznanje leta 2006), *Zoo* (2005, desetnica), *Fantje iz gline* (2005), *Moja Nina* (2005, posebno priznanje v Trentu). Leta 2007 je Janja Vidmar prejela tudi Glazerjevo listino.

V ospredje dogajanja svojih socialno-psiholoških romanov in povesti je Vidmarjeva postavila odtujenost in razslojenost slovenske družbe. Avtorica v skoraj vsakem delu odpira različne tabuizirane teme, kot na primer smrt, homoseksualnost, nasilje med vrstniki, nasilje v družini, motnje prehranjevanja, ksenofobija, hendikepiranost in delitev ljudi po verski pripadnosti. Včasih se pojavijo retrospektive, ki nam pomagajo k razumevanju ozadja dogajanja. Problematični junaki so v konfliktu z okoljem, kar izvira iz težav likov, ki jih rešujejo, pri tem pa so lahko uspešni ali neuspešni. Njena dela vsebujejo nenadne preobrate, problematične junake, ki so skoraj vedno v konfliktu z okoljem, zgodbe pa imajo srečen konec.

Debeluška

Urša je popolnoma odvisna od Dunje, svoje mame, ki ji natančno odmerja obroke in ji prepoveduje jesti kalorično hrano. Zanja je cilj edino ta, da pripelje svojo hčer do uspešne manekenke. Tudi sama je bila manekenka, a je zgodaj zanosila in kariere je bilo konec. Sedaj bi dala vse, da bi Urša postala to, kar si je želela sama zase. Urša se tega kot najstnica začne vedno bolj zavedati, a jo misel na kalorije, hrano in kilograme popolnoma ovijejo v začaran krog. Doma ne najde podpore niti pri očetu, pisatelju, ki živi samo za knjige, za svojo hčerko in njeno življenje pa se ne zmeni kaj prida.

Edina, ki bi rada pomagala Urši, je babica, a je Dunja preveč ambiciozna, da bi ji dovolila vplivati na njene načrte. Urša pa v osmem razredu, tik pred eksternimi izpiti, postaja vedno bolj slabotna. Zaradi občutka debelosti se popolnoma izstrada in konča v bolnici. Sama pripoveduje svojo zgodbo, piše jo za natečaj za Unicef, kjer s svojo Debeluško tudi zmaga. A vse se vrti v glavnem okoli hrane in kilogramov. O šoli izvemo toliko, da je odličnjakinja, ki bo nadaljevala šolanje na gimnaziji, čeprav se v svojem nerazsodnem razmišljanju premisli in bi raje šla na srednjo frizersko šolo, tako kot Žana. Druge ljudi ocenjuje predvsem po kilogramih, manj kilogramov ima, bolj priljubljen je pri njej človek. Edina oseba, ki ji želi Urša popolnoma ustreči, hkrati pa se ji upira, je njena mama. Urša si želi toplote in naklonjenosti, a jih pri starših ne najde, čeprav živi v na zunaj urejeni družini.

Urša na manekenskem tečaju spozna Žano, ki ima že dve leti bulimijo. Ko ji Žana predstavi svoj način ohranjanja telesne teže, v to trpinčenje potegne tudi Uršo. Žana kmalu umre, pa tudi Urša pristane v bolnici. A zanjo so še vse možnosti odprte. Če se odloči za zdrav način življenja, se lahko reši iz tega vrtinca.

Urša se ukvarja predvsem s svojimi kilogrami. Kljub temu, da je že povsem koščena, se ji zdi, da je še vedno debela. V družini se ne znajde, edina prijateljica, ki jo ima, ji gre vedno bolj na živce, saj meni, da je Karin predebela, da bi sploh lahko bila prijateljica. Urša s svojimi težavami ostane sama, zaupa se psihiatru, h kateremu se obrne prostovoljno in zdi se, da se komaj zaveda, kaj se z njo in okrog nje sploh dogaja. Med ljudmi občuti osamljenost in pravzaprav si pomaga sama že s tem, da se odloči za obisk psihiatra. To kljub odprti možnosti na koncu daje upanje, da se bo odločila za življenje.

Odlomek iz *Debeluške* (1999) sem izbrala zato, ker se glavna junakinja Urša sama predstavi, tako, kakršna se sama vidi. Njen sogovornik je psihiater, h kateremu je odšla prostovoljno. Zanj je izvedela od Žane, a nikomur ni zaupala, da ga bo obiskala. Za obisk se je odločila v polzavesti in tega nikomur ni povedala, saj se ji je zdelo sramotno priznati, da potrebuje zdravniško pomoč.

Nekaj časa je čepkal po papirju, potem pa prikimal.

»Kar začnite ...«

Nekaj časa sem samo sedela kot trapa in gledala. V grlu sem začutila debel cmok. V želodcu, tik pod rebri, se mi je naselila topa bolečina. Po vsem telesu so me zbadale nevidne igle.

»Stradam, potem pa se nažrem in kozlam, pa sem še vedno debela kot ... kot ...« je nazadnje bruhalo iz mene. Hotela sem reči kot svinja.

Prikimal je.

»Že dolgo opazate to motnjo?«

»To ni motnja,« sem mu oponesla, »to je način življenja ...«

»Kdo to pravi?« je dvignil obrvi.

»Dunja,« sem priznala, jezna, da sem se spet pokrila z njo, kot z raztrgano plahto.

Vedno se skrivam za njo. Zakaj se ne znam sama postaviti za svoje mnenje? Od samih živcev sem povsem pozabila na hrano. Zdelo se mi je, da sem samo še prazna lupina, v kateri klokota nekaj krvi in urina. (Vidmar 1999: 121–128)

5.2.2 Nejka Omahen

Nejka Omahen je obiskovala bežigrasjsko gimnazijo, sedaj študira na Filozofski fakulteti, in sicer primerjalno književnost in geografijo. Je priljubljena mladinska pisateljica, ki je med najstniškimi bralci tako hitro zaslovela tudi zato, ker je bila iz njihovih vrst. S pisanjem je začela že v osnovni šoli, pri petnajstih je objavila kratko prozo *Zvezda z odra*, kot gimnazijka je izdala mladinsko pripoved *Silvija* (1999) in roman *Življenje kot v filmu* (2000), po katerem je bil posnet in na TV Slovenija predvajan tudi mladinski film. Sledili so romani *Dež* (2001), *Veliko srce* (2002), *Prigode Poprove Pipi* (2004) in *Spremembe, spremembe* (2007).

Življenje kot v filmu

Življenje kot v filmu je življenje najstnice Julije, ki živi z očetom in bratom. Njeno življenje se vrti okrog plesa, prijateljev in šole. Čeprav mame ni več, umrla je za rakom, ko je bilo Juliji sedem let, in je oče filmski režiser, umetniški in precej nepredvidljiv možakar, je njeno življenje urejeno. Ko oče nekega dne napove, da se bodo preselili na vas k njegovi novi prijateljici, se mora Julija sprijazniti z dejstvom, da bo dobila sestro. Jasna je enake starosti kot Julija in v osmem razredu na majhni vaški šoli sta sošolki. Ker je Julija simpatična, bistra in dostopna punca, si želi narediti dober vtis na nove sošolce in učitelje. Prav nič jasno pa ji ni, zakaj nihče ne pozdravi njene nove sestre in zakaj ona z nikomer ne govori. Najprej si misli, da jo vsi preveč spoštujejo, ker je že igrala v filmu. A vedno bolj jasno postaja dejstvo, da Jasna hoče imeti Julijo samo zase in si o drugih ljudeh izmišlja le slabe stvari.

Novo življenje za Julijo in njenega mlajšega brata ni prav nič rožnato, saj je nova mama do njiju nepravična, celo nesramna, do svoje edinke pa se obnaša pokroviteljsko. Cel oče, ki ju je imel doslej rad in je bil do njiju pozoren vsaj takrat, ko je bil doma, se je odtujil, saj ga je Leja, nova mama, popolnoma zaslepila. Tako ni videl, da se otroka ne počutita dobro. Stvar se vedno bolj zapleta, prihaja do napetih situacij, Julija ne sme nikamor in niti prijateljev ne sme vabiti v hišo.

Med šolskim letom se v vas vrneta ženski, ki sta tu živeli že prej, z njima pa je tudi hčerka Julijinih let, Kiti. Postaneta najboljši prijateljici in po naključju ugotovita, da sta sestrični. Na koncu celo izvemo, da je Kitijina mama Ema včasih hodila z Julijinim očetom, a sta prenehala, ker je na njeno mesto prišla Emina sestra, Julijina mama. Skratka, zapletena in razpletena zgodba. Po vrhu vsega se Julija zaljubi v Tima, on pa vanjo. Ker se ga hoče Jasna znebiti zaradi ljubosumja, ga spelje v jamo, kjer ga pogrešanega najdejo šele po treh dneh. Odkar so se preselili, si je Jasna zadala nalogo, da postane Julija Jordan, saj se ji je zdela nova sestra lepa, pametna in sploh idealna; življenjski cilj, ki si ga želi doseči. Prav zato je v vsem posnemala Julijo. Najprej v oblačenju, potem s frizuro, na koncu celo z lečami, ki so prekrile modro barvo oči v rjavo. Julijo je posnemala s kretnjami, z govorom, nasploh si je želela, da postane prava Julija. In ko to sama prizna, spregleda tudi oče in vidi, da ga je polomil, ker so se preselili k Leji. Takoj se odloči za selitev v Ljubljano, kamor se preseli tudi Kiti s svojo mamo Emo in babico. Jasna mora na zdravljenje in se preseliti stran od svoje mame, ki je bila glavni krivec za njene psihične težave.

Julija Jordan je že v Ljubljani priljubljena med sošolci, bistro dekle, ki ji šola ne povzroča nikakršnih problemov. Življenje se ji sploh ne zdi težko, čeprav nima mame in mora skrbeti za mlajšega brata, ker očeta pogosto ni doma. Skrbeti mora za gospodinjstvo, a ji to ni v breme. S težavami se začne soočati predvsem po selitvi, saj prav kmalu uvidi, da je nova mama ne mara. Ker je iznajdljiva in bistra, se znajde v različnih situacijah. Zna potrpeti in poskrbeti za brata. Ker je lepa in simpatična, je priljubljena med dekleti in fanti, zaradi njene prijaznosti in znanja pa tudi med učitelji.

Odlomek iz *Življenja kot v filmu* (2000) prikazuje pogovor med Julijo in filmskim asistentom, s katerim se spoznata, ko asistent Julijo zamenja za Jasno. Jasno išče, ker mora na snemanje naslednjega prizora, Julija pa je tisti dan prišla z očetom v Ljubljano. V hiši, kjer snemajo očetov film, se dogaja tudi ta pogovor. Izbrala sem ga zato, ker Julija v njem jasno pokaže svojo nejevoljo, ki jo čuti do nove sestre, obenem v njem izvemo glavno krivdo za vse psihične težave, ki jih Julija doživi v novem domu.

»Si videl Jasnin prejšnji film?« sem se pozanimala.

»Odlomek. Madonca, ko sem punco danes zagledal, me je skoraj kap. Kako se je spremenila!«

Prikimala sem. »Ravno o tem se prejle govorila. Začelo se je, ko sem se z očetom in bratom preselila k Jasni in njeni mami. Najprej je začela z oblekami. Kar naenkrat je bila podobno oblečena kot jaz. Seveda sem znorela, ampak ni pomagalo. Potem se je šla ostrič in dala si je narediti popolnoma enako frizuro, kot je moja. Zdaj pa si je omislila še rjave leče. V resnici ima modre oči, veš. No, zdaj sva si čisto podobni.«
Z glavo sem pomigala proti Jasni, ki se je ravno vrnila na sceno. Da, kdor je ni dobro poznal, bi lahko mislil, da sva dvojčici. Najina obraza sta bila še vedno dokaj različna, vendar zaradi las in oči tega skoraj ni bilo opaziti.

»To je pa res od sile,« je zmajal z glavo moj novi prijatelj. »Sam bi znorel. Sploh ne vem, kako si to prenesla.«

Dobro mi je delo, da mi je to rekel neznanec, da nisem zmešana, temveč, da je z Jasno nekaj resno narobe. Žalostno, da tega nisem mogla izvedeti od lastnega očeta. Ta je bil z živci že čisto na koncu. Očitno ni vedel, kaj se dogaja z Jasno. Tudi Leja je ni mogla umiriti. (Omahen 2000: 267–268)

5.2.3 Marinka Fritz - Kunc

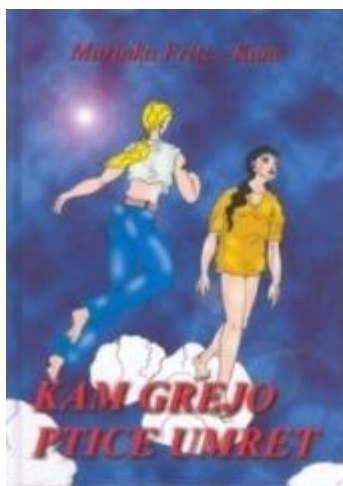
Marinka Fritz - Kunc je slovenska pisateljica, nekdanja učiteljica, novinarka, mati dveh otrok. Osnovno šolo je obiskovala v Trbovljah. Študij je nadaljevala na učiteljskišči v Novem mestu, kjer je tudi diplomirala. Potem je študirala umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti in informacijsko-dokumentacijsko smer na FSPN v Ljubljani. Sodeluje z organizacijami, ki poskušajo pomagati zasvojenecem z drogami. Znana je po pretresljivih knjigah, ki predstavljajo grozote današnjega sveta, kot je zasvojenost s heroinom, AIDS, bulimija, slaba družba ... Poleg literarne angažiranosti pa je leta 1991 s strokovnjaki s področja zdravstva, policije in medijev začela tudi projekt Demistifikacija droge za ozaveščanje mladih in njihovih staršev.

Avtorica črpa tematiko iz dogodkov in snovi (včasih celo dialogov) iz resničnega življenja, iz lastnih izkustev ali izkustev bližnjih, kar daje na eni strani tekstu poseben emotivni naboj, po drugi pa pripelje do nekritičnega in subjektiviziranega pogleda na določene probleme.

Stil pisanja Marinke Fritz - Kunc je zelo prepoznaven, saj že na prvi pogled vidimo, da gre za kratke povedi, pogosto enostavčne, prav tako so tudi odstavki temu primerno kratki. Veliko je dialoga, zelo malo je fabuliranja, estetskega opisovanja, saj gre v vseh delih za prvoosebno pripoved; prevladujejo čustveno nabiti dialogi s kratkimi orisi oseb in dogodkov. Takšen stil omogoča hitro, tekoče in relativno enostavno branje, a nas kljub temu ne pusti ravnodušnih.

Njena mladinska dela so *Janov krik* (1985), *Postaja death* (1992), *Borboletta* (1994) in *Kam grejo ptice umret* (2001).

Kam grejo ptice umret

Kam grejo ptice umret je pretresljiva zgodba o srednješolki Gali, odličnjakinji, ki v enem šolskem letu popolnoma propade in zaradi svoje odvisnosti od droge tudi umre. Knjigi so dodane pesmi srednješolke Sonje, ki je avtorici romana povedala svojo zgodbo. Spremenjena so imena in kraj dogajanja, zgodba in dialogi pa so resnični.

V romanu gre za izsek iz življenja dveh sošolk in prijateljic. Nina in Gala obiskujeta zadnji letnik gimnazije in se pripravljata na sprejem na fakulteto. Roman je zasnovan

retrospektivno in že na začetku spoznamo razplet zgodbe. Gala ni bila dovolj močna, da bi ubežala poti, na katero je zašla na koncu počitnic pred zadnjim letnikom gimnazije. Njena prijateljica Nina je prvoosebna pripovedovalka zgodbe, ki nam razkriva dogajanje predvsem skozi svoja razmišljanja in dialoge. Izvemo, da je Gala zamudila avtobus iz Portoroža v Ljubljano, zato je šla stopat, kar je bilo zanjo usodno. Takrat je spoznala Marka, dilerja, ki jo je zapeljal v svet droge, iz katerega se ni vrnila. Gala je bila edinka iz urejene premožne družine, ki je bila za dogajanja njene hčerke zaslepljena. Ne skrbna mama ne strogi oče, nihče ni opazil, da se z Galo kaj nenavadnega dogaja. Zaradi ožigosanja zasvojenцев v očeh družbe je Gala svojo zasvojenost skrivala pred starši, učitelji, prijatelji, zaupala se je edino Nini, ki pa je obljubila, da bo o vsem molčala. Nina je po koščkih spoznavala nov Galin svet in komaj verjela, da se vse to resnično dogaja. Živela je pravzaprav Galino življenje, ne svojega. Svoje najboljše prijateljice ni mogla pustiti niti v nočeh, ko zaradi krize, pomanjkanja droge, Gala ni mogla spati. Z njo je prebila novoletne počitnice, med katerimi naj bi se poslovila od droge. Uspelo je, a le za kratek čas. Svojo ponovno odvisnost pa je Gala nazadnje zakrivala tudi pred Nino. Ni ji povedala sama, a je Nina vseeno izvedela. Bila je šokirana ob vesti, da Gala prodaja celo svoje telo v zameno za drogo. Ob prijateljicah je tudi sošolec Bor, zaljubljen v Galo, in pripravljen pomagati. Delno ve, kaj se z njo dogaja, vendar pa si zatiska oči, saj noče verjeti, da je njegova prijateljica popolnoma zasvojena.

Glavna junakinja Nina pravzaprav živi dvojno življenje. Eno je tisto ustaljeno, ki ga je bila vajena že vseskozi. Je pridno, lepo dekle. Edinka, ki živi skupaj z mamom. Oče ju je zapustil še preden se je rodila. Mama je višja medicinska sestra in skrbna mama, s katero ima Nina urejene odnose. Mama sicer opazi, da se Nina z njo ne pogovarja več tako kot včasih, a jo Nina uspe prepričati, da je vse skupaj posledica napora v šoli. Šele proti koncu šolskega leta spregovorita o sošolki, ki se drogira, čeprav mama ne posumi, da bi bila to lahko Gala. Nina bi Galine težave rada zaupala vsaj njej, Galinim staršem ali ravnatelju, kateremu zaupa, vendar je Gali obljubila, da bo tiho. Nina je požrtvovalna, ves čas in svojo energijo porabi za pomoč svoji prijateljici. Prebedi veliko noči, pomaga ji pri učenju, še največ pa Gali pomeni pomoč ob trenutkih, "ko je lačna kri". Nina pozablja nase. Zaljubljena je v Maksima, pa zaradi Gale pozablja tudi nanj. Rada bi rešila prijateljico iz njenega pekla, a ji ne uspeva; predvsem zato, ker mora molčati, obenem pa tudi zaradi družbe, ki je slepa in ne

spregleda resničnosti. Ne Galini starši, ne učitelji, ne zdravniki, nihče ne vidi, da je droga stvarnost tudi urejenih družin, pridnih in ubogljivih otrok.

Avtorica ne želi očrniti vseh, ki se po svojih močeh trudijo z odvisniki. Hoče pa pokazati, kako lahko splet okoliščin, predvsem nerazumevajočih ljudi, povzroči, da umre mlad človek, nič pa ga ne more povrniti. Če bi samo eden od naštetih storil drugače, kot je, bi bila Gala morda še živa.

Prvi odlomek iz romana *Kam grejo ptice umret* (2001) pripoveduje prvoosebna pripovedovalka Nina, govori pa o svoji najboljši prijateljici Gali, ki je že zasvojena, a s svojim urejenim videzom in prijetnim obnašanjem prikriva resnico o sebi. Nina opisuje Gala, za katero si včasih želi, da bi se ji tudi navzven videlo, da se drogira, kajti očitno je, da bi le na tak način tudi drugi lahko videli, da se z njo nekaj dogaja. Nina sama pa ji ne more kaj dosti pomagati.

Gledam Gala, vendar je navzven še ista, kakršno poznam. Njene oči so včasih temno sive in včasih modre, lepi lasje ji valovito padajo po hrbtu in kadar se nasmehne, je očarljiva, da jo vzljubljajo celo ljudomrzneži. Da ostajava vitki, si tudi danes deliva pico na pol. (str. 13)

V drugem odlomku iz omenjene knjige se Nina in Gala pogovarjata ob kavi. Ker Gala želi ustreči staršem in jim hoče dokazati, da se lahko vpiše na željeno fakulteto, se v šoli trudi po svojih močeh, čeprav jo droga vedno močneje potiska k tlom. Vidimo, da ji ni mar zase, temveč gre dejansko le za ugled; ugled družine, ki je njenim staršem ena pomembnejših vrednot.

Da je zunanji videz naša scenska preobleka spoznavam tudi tokrat. Kot igralci na odru s kostumi varamo ljudi. Gala je mojstrica v tem.

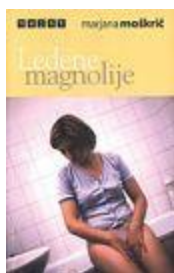
“S svojo zasvojenostjo tekmujem. Prehitevam, da bi se ne zrušila prej. Samo do mature moram zdržati. Potem pa me lahko tudi pobere, če mora biti tako!” Se Gala ob kapučinu opravičuje pred mano. Pričakuje sočutje in da bi jo pri tem podpirala. Ne zaveda se, da je to, pa čeprav gre za prijateljstvo, preveč. Z drogo se ni za igrati. (str. 120–121)

5.2.4 Marjana Moškrič

Knjižničarka Marjana Moškrič se je povzpela na slovensko literarno sceno z deli za mlade bralce: *Čadavec* (1998), *Potovanje v nekoč* (2001), *Ledene magnolije* (2002, nagrada večernica), *Pravljica o belem in črnem* (avtorska slikanica, 2004).

Roman *Ledene magnolije* zaznamuje socialna tematika, ukvarja pa se s temo spolne zlorabe, ki je v družbi pogosto tabu. Nastal je iz zanimanja avtorice za usode oseb, ki so bile spolno zlorabljene, pripoveduje pa o odraščanju deklice, ki se mora soočiti s spolno zlorabo. Sama pravi, da je poskušala zraven dodati še nekaj lepega: naravo, poezijo, glasbo.

Ledene magnolije

Lucija pripoveduje o svojem življenju. V kratkih stavkih, včasih odrezanih, prekinjenih. Ko začne pripovedovati, je v šestnajstem letu, gimnazijka, ki ji je zadnje šolsko leto popolnoma ušlo iz rok. Iz sebe je namreč šele sedaj spravila tisto, kar jo je težilo. Osem let je živela z mamó, prijazno medicinsko sestro in očetom, ki pa je bil alkoholik, zato sta se z mamó ločila. V obdobju, ko sta bili sami, je bila Lucija brezskrbno dekle, brez težkih misli. Kar je bilo drugače kot pri drugih, je bilo to, da si je želela princa – očeta, prijaznega in urejenega in ne princa – mladega fanta, ki bi jo poljubil.

Njene muke se začnejo, ko mamó osvoji ugleden, premožen, vpliven gospod, ki se kar naenkrat preseli v njuno stanovanje, z mamó se celo poroči in imata otroka. Sprva so bili le njegovi pogledi, kasneje “slučajni” dotiki, vedno bolj pogosti. Ko pa jo je

neke pomladi prvič posilil, se ji je zrušil svet. Vse je zadrževala v sebi, se sramovala in na sebi ni prenesla niti svojega niti dotika drugih. Najbolj jo je žrlo, ker je vedela, da je krivična do Nika, ki jo je ljubil, pa tudi ona njega. A tega ni mogla povedati naglas in ni mogla pustiti, da bi se je dotaknil. Menila je, da je preveč umazana ...

Ta žalostna zgodba se začne razpletati, ko že vsi opazijo njeno čustveno odsotnost, vendar ji nihče ne more tako blizu, da bi mu lahko zaupala, kaj se z njo dogaja. Ko se končno zaupa zasvojenemu znancu izpred let, se odloči, da se bo borila in se odrešila očima. Očim se ustraši, da bo povedala resnico, zato jo pošlje v internat na drugo šolo, v drug kraj. Tam je že nekaj mesecev, ko se končno odloči, da obema prijateljicama napiše pismi, v katerih bo razkrila čisto vse. Onidve sta tisti, ki povesta resnico naprej in pomagata, da očima prijavijo policiji in rešijo njeno mamo. Šele potem, ko je Lucija sama spregovorila, prijateljici lahko pomagata. Prej je bila v svojem krutem svetu popolnoma osamljena. Zdaj se njen boj ponovno začne in prepričana je, da bo zmagala. Poleg nje ostaja zvesti Nik, ki čaka nanjo.

Odlomek iz *Ledenih magnolij* (2002) je iz tistega dela romana, ko se zgodi preobrat. Lucija se odloči, da se bo borila in se rešila očima, ki jo spolno zlorablja. V odlomku pripoveduje, kar je povedala zasvojenemu znancu. On jo je spodbudil, da se reši iz pekla. Ta odlomek sem izbrala, ker v njem vidimo, kakšne travme Lucija doživlja v svoji družini in kakšen odnos ima dekle do svojega telesa, če jo zaznamuje tako kruto dejanje.

Potem pa sem kar začela. Vse od začetka. Od pike do črte. Sem in tja sem slišala njegov vzdih.

“O, deklica!”

Kar govorila sem. Nепrekinjeno. Vse sem. Sem šepetala, kričala, vreščala. O vsem sem mu. O svojem telesu, kako sem ga umivala, kako sem ga ure in ure drgnila, z gobami in krtačami, do krvi sem ga, pa ga nisem mogla očistiti. Ni šlo. In kako so bili moji edini svetli trenutki, ko se je pobral na službena potovanja, najbolje pa je bilo takrat, ko je šel v Ameriko. Potem še tega nisem več verjela in me je bilo samo še strah, da se bo vsak trenutek pojavil, pa čeprav je rekel, da je v Nemčiji ali kjerkoli. Povsod je bil in vedno in niti za trenutek nisem mogla zbrisati misli nanj.

S kakšno pravico?! Da si kar vzame! Te zajebe! Za vedno te. Kako si drzne! Da ti kar tako vse vzame, zagnusi, da nisi sposoben za nič? Ne misliti, ne početi ... Kdo lahko počne to? Kdo lahko z nekom dela kot s smetjo? Kakšen človek je to! Je sploh človek? A ni nič več vredno na tem svetu? Je sploh še kaj?

Tudi o mami sem mu. Kakšna polomija! Moja mama, eno samo veliko razočaranje. Vse sem mu. Do trenutka, ko sem se znašla v Kotlu. (Moškrič: 89–90)

5.2.5 Neli Kodrič - Filipič

Neli Kodrič - Filipič je bila rojena v Vipavski dolini, kjer je tudi odrasčala. Po končani gimnaziji v Ajdovščini je odšla na študij grafičnega oblikovanja na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani in tam živi z družino še danes. Kmalu po končanem študiju je opazila, da jo bolj kot s podobami privlači izražanje z besedami. Doslej je napisala tri mladinska dela, in sicer *Lov na Zvezde* (1995, Levstikova nagrada), *Tita@boginja.smole.in.težav.si* (2002) in *Na drugi strani* (2004).

Tita@boginja.smole.in.težav.si

Zgodba o Titi se začne med njenimi počitnicami po končani osemletki. Živi s svojo teto, staršev sploh ni poznala. Kasneje izvemo, da je njena mama zanosila pri sedemnajstih s tujim motoristom, neznancem, ki je po kratki avanturi odšel in se ni več vrnil. Po Titinem rojstvu sta z mamo živeli pri teti Marti, mamini sestri. Ko pa je bilo Titi pol leta, jo je mati zapustila in odšla, da bi našla svojo ljubezen. Teta Marta, ki je bila odslej njena skrbnica, je bila posebna ženska s svojimi posebnimi načelii. Popolnoma se je zasvojila z igralskim. Pred Tito je svojo zasvojenost skrivala, pa tudi resnice o njenih starših ji ni hotela izdati. Vendar dogajanje se je razvilo tako daleč, da je Marta resnico morala priznati.

Vse dogajanje v romanu se odvija v enem letu. Med prvimi počitnicami Tita dobi računalnik, priključi se na internet in na IRC-u spozna Z93. Vsak večer klepetata in

Tita se vanj zaljubi, čeprav njegovega pravega imena in naslova ne pozna. Zato je zanj še toliko bolj boleče dejstvo, ko spozna, da ga je izgubila, saj so teti zarubili računalnik in Tita ni imela dostopa do interneta. Potem so se začele težave na gimnaziji. Sicer zelo dojemljiva Tita je vihrava, trmasta, vedno pripravljena, da se postavi zase. Vendar pa jo zlomi seštevek vseh težav, ki zgrmijo nanjo. Vedno bolj ji postaja jasno, da je njena teta v težavah, tudi sama se v šoli ne znajde več – ne pri učenju, ne s sošolci. Srečo ima, da spozna Zvijezdano, sošolca, najboljšega prijatelja in fanta, v katerega se zaljubi. On ji pomaga odkrivati skrivnostni svet njene tete, pomaga ji tudi pri učenju. Ker je vztrajna, čeprav s številnimi dvomi in z mislijo, da je boginja smole in težav, spozna, da ni edina na svetu, ki trpi, ker nima urejene družine. Tudi Petra, sošolka, ki je najlepša v razredu in naj bi imela idealno družino, prizna, da je oče alkoholik, da zaradi njegovega nasilja iz dneva v dan trepeti. Petra se je iz zagat reševala z idealizirano podobo družine in s sanjarjenjem, Tita pa se je borila sama s seboj in z družbo, ki je ni vedno sprejela takšne, kakršna je – samosvoja in vihrava. Po živčnem zlomu, ki ga je doživela, so se stvari začele jasnit. Magda je priznala, da je odvisna od igralskega in se želi zdraviti. Podpira jo Tone, njen bivši ljubimec, ki se celo preseli v njuno stanovanje. Ker je pošten in prisrčen in resnično želi pomagati, ga sprejme tudi Tita. Zanj je sedaj življenje lepše in lažje, saj se dobro počuti v novi družini. Tudi v šoli blesti, letnik dokonča z odliko. Zlomi pa jo nova novica, in sicer ji Zvijezdan pove, da se za vedno vrača v Split k očetu. Tita ne more brez njega, zato pobegne od doma z namenom, da ga poišče. Konec je srečen. Tita najde Zvijezdano, z njim preživi celo poletje, avgusta pa se jima pridruži še Marta in Tone, z novico, da bosta dobila otroka.

Odlomek iz romana *Tita@boginja.smole.in.težav.si* (2002) pripoveduje prvoosebna pripovedovalka Tita. Razmišlja o svoji mami; pogreša jo, čeprav je ni poznala. Teta, ki skrbi zanj, ji ne nudi toplega in varnega doma, ki si ga tako želi. Odlomek je iz začetka romana, ko Tita še ne pozna resnice o svojih starših in Marta živi nepredvidljivo življenje, zasvojena z igralskim.

Marta je bila stara petindvajset let, ko sem ostala brez prave mame. Njena smrt je nekaj najbolj skrivnostnega v zgodovini naše družine.

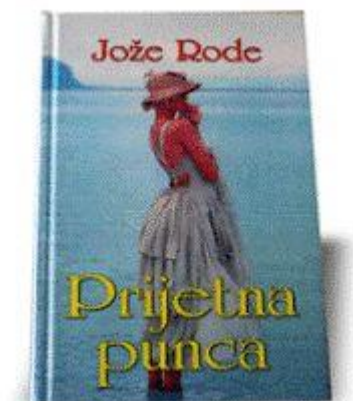
Na mestnem pokopališču pa leži grob z majhnim sivim kamnom, na katerem piše: Marija Potokar. Vedno je lepo urejen in prekrit s svežimi travniškimi rožami – vendar ne zaradi Marte. Ona se za zadnje počivališče moje mame sploh ne zmeni! Jaz sem tista, ki skrbi zanj. Tu je moje zavetišče in prostor, kjer lahko v miru premišlujem. Ko sem žalostna ali jezna na Marto, se tu pomirim. (Kodrič - Filipič: 20–21)

5.2.6 Jože Rode

Rodil se je leta 1936 na Vrhniki, kjer živi in ustvarja še danes. Na ljubljanski Akademiji za igralsko umetnost je zaključil študij dramaturgije, s katero se je ukvarjal večji del svojega življenja. Zaposlen je bil na TV Slovenija v uredništvu mladinskega programa kot dramaturg, nekaj časa tudi kot urednik. Poleg televizijske in gledališke se je ukvarjal še z radijsko dramaturgijo. Piše predvsem za otroke in mladino. Napisal je celo vrsto knjig o odraščanju, v katere je prenesel tudi svoje lastne izkušnje.

Pripravlja igrane in lutkovne oddaje. Največkrat je dramatiziral lutkovne oddaje, med katerimi so *Butalci* Frana Milčinskega, *Drejček in trije Marsovkici* Vida Pečjaka, ljudske *Zverinice iz Režije*, turkmenske pravljice, naslovljene kot *Zgodbe o Poluhcu*. Za radio je pripravil okoli sto literarnih večerov in več dramatizacij za odrasle. Pripravil je tudi več priložnostnih dramatizacij za različna amaterska gledališča. Njegov prvi mladinski roman je *Vsega je kriva Hedika* (1997). Leto dni pozneje je izšlo njegovo drugo mladinsko delo *Kaj pa Anamarija?*, ki je nadaljevanje prejšnjega romana. *Zakaj je prišla Nevija?* (1999), *Valuk Prvi Veličastni* (1999), *Na potezi si, Vili!* (2000), *Več kot teden* (2000), *Se rad poljubljaš?* (2003). V romanu *Se rad poljubljaš?* sta glavni junakinji dvojčici Drejka in Nejka, nastopajo pa še Urban, Milan, Dejan in Boštjan. Še istega leta je izšel tudi roman *Prijetna punca*, ki je nadaljevanje zgodbe iz romana *Se rad poljubljaš?*. Vsa omenjena dela so pri bralcih doživela prisrčen sprejem, saj jih še posebej odlikujeta pisateljeva posluš in razumevanje tegob odraščajočih.

Prijetna punca

Prijetna punca je nadaljevanje zgodbe o dvojčicah Drejki in Nejki iz romana *Se rad poljubljaš?*. Dekleti sta sklenili, da se med počitnicami udeležita arheološkega tabora. Sicer sta bistri, prijetni punci, ki sta se vedno udeleževali različnih krožkov, a arheologija ju prav nič ne zanima. Zanima ju le Urban, ki je tudi nameraval na tabor. Všeč je bil obema, a se izkaže, da bolj Nejki, Drejka pa se ogreje za njegovega prijatelja Boštjana. Tudi fantoma sta dekleti všeč, a ker so v nerodnih letih, prihaja do manjših zamer in zapletov. Na taboru je tudi njun bratranec Milan, gimnazijec, ki se pusti zapeljati v slabo družčino. Iz te ga povleče oče, ki ga zaposli s počitniškim delom v mizarški delavnici, da se Milan ne bi dolgočasil, kar bi ga lahko prav kmalu spet zapeljalo med slabo in škodljivo družbo. Njegovi bivši prijatelji pa medtem kujejo nove zločinske podvige.

Roman nima ene glavne osebe, ampak vsaj dve, to sta Drejka in Nejka. Izhajata iz urejene, razumevajoče družine. Sta pridni v šoli in doma. Oče in mama si vedno vzameta čas zanju, poznata njune muhe in celo misli. Rada se pogovorita o vsem, tudi o njuni ljubezni. Njun oče je pozoren tudi na nečaka in ko ga vidi pijančevati v neprimerni družčini, novico sporoči svojemu bratu, ta pa takoj ukrepa in s tem Milana odreši slabe družčine. Tudi Urban in Boštjan, fanta, v katera se zaljubita dekleti, sta pridna in poštena.

Od vseh tukaj omenjenih besedil, ta najbolj izstopa. Napisal ga je moški, edini, ki se je znašel na seznamu. Prav zato sem ga tudi vključila v analizo. Pripovedovalec je vsevedni, tako kot v Muckinem romanu *Hči lune*. V vseh drugih pripoveduje glavna junakinja zgodbo v prvi osebi ednine. Pripoved je že zato manj prepričljiva. Pri branju

motijo tudi imena oseb: Drejka – Nejka, Boštjan – Urban, starša dvojčic sta Petra in Marjan, Milanova pa Peter in Marjana, Elvis – Denis, Ines – Nives. Preden si zapomnimo kdo je kdo, moramo nekajkrat pokukati na prejšnje strani, čeprav je besedilo sicer tekoče napisano. Sicer pa je v ospredju prva ljubezen, pogovori razkrivajo čustva, ker pa ta niso vedno iskrena, vsevedni pripovedovalec pogosto kaj pripomni. Pisatelj se dotakne tudi alkoholizma med mladimi, ko neodločnega Milana postavi med čudno družčino.

Odlomek iz *Prijetne punce* (2003) ponazarja pogovor med dvojčicama Drejko in Nejko. Govorita o temi, ki je tudi glavna tema celotnega romana – o ljubezni. Obe sta se zaljubili na arheološkem taboru in doma se pogovarjata o doživljanjih njunih prvih zmenkov.

»Ti ni rekel, da te ima rad?« je vprašala Drejka.

»Ne ... Samo poljubljala sva se.« In potem je sestri priznala, kako je to ves čas pričakovala. »Saj če se z nekom poljubljaš, pomeni, da imaš tistega tudi rad ...« je podvomila nad svojim dejanjem.

»Ne vem ... Jaz imam manj izkušenj kot ti,« jo je spomnila. »Vem pa, da ne bi mogla nekoga poljubljati, če ga ne bi imela rada ... In če ne bi bila prepričana, da me ima tudi on rad.«

»Tudi jaz ne ...« ji je pritrdila Nejka.

Drejka je malo pomislila, nato pa priznala: »Tudi jaz sem se želela poljubljati z Boštjanom ... posebno potem, ko sva se v temi vračala proti domu.«

»Si se zaljubila?«

»Mislim, da sem se ...«

»Kakšni trapi sva ...« je Nejka pomislila na njune ljubezenske izkušnje – ni jih bilo veliko – trajale so le nekaj dni in vse so bile enosmerne. Marsikateri fant se je že zaljubil vanje, onidve pa se doslej še nista toliko ogreli, da bi komu ljubezen vračali. Urban? Je pomislila. Mi je Drejka povedala vse po resnici? Ker je tako dolgo skrivala poznanstvo z njim, ji še ni verjela.

»Res nisi bila zaljubljena v Urbana?« je še enkrat vprašala.

»Zdaj si pa že zoprna. Vse sem ti že stokrat povedala!« se je razjezila Drejka. Takoj se je pomirila. Spomnila se je, da sestre ne sme nadirati. »Rada imam Boštjana ...« povedala ji je, da sta se ves večer držala za roke. (Rode: 66– 67)

5.2.7 Desa Muck

Desa Muck se je rodila v družini slovenskega igralca, pesnika in profesorja Kristijana Mucka. Sprva je bila zaposlena kot varuška v vrtcu Poljane. Sledilo je igralsko delo v seriji *Ante*, *Periskop* in v oddajah *Zoom* ter *Mario*. Zdaj je svobodna umetnica.

Najprej je pisala ljubezenske zgodbe, nato mladinsko literaturo. V svojem pisanju zavzema preproste in splošne človeške izkušnje. Kot ustvarjalka je najbolj poznana po svojih zgodbah, podlistkih, novelah in radijskih igrah za mladino in otroke, piše pa tudi za odrasle. Je avtorica preko 60 monografskih publikacij. Značilnost njenih knjig je duhovitost in lucidnost. Desa Muck je napisala mnogo zgodb, namenjenih odraščajoči mladini. Njene najpogostejše tematike so namenjene pubertetnicam in pubertetnikom in se večinoma sučejo okoli spolnosti, droge in šole. Tematik se loteva na duhovit in šaljiv način.

Knjige iz serije *Blazno resno* so pisane po naročilu, s tem, da se je sama odločala o temah. Želela je na sproščen in odkrit način pisati o problemih, ki pestijo in zanimajo najstnike, da bi jih s tem obvarovala pred strahom ali odporom do stvari, ki jih je obravnavala. Mladinska dela so tudi: *Hči Lune* (1995), *Kremplin* (1996), *Lažniva Suzi* (1997), *Fonton* (1998), *Čudež v operi* (2001), *Sama doma* (2001), *Kakšne barve je svet* (2002). Prejela je tudi več nagrad, med njimi Levstikovo nagrado leta 2005, priznanje IBBY, nominacijo za Andersenovo nagrado leta 2006, nagrado večernica leta 1998 za mladinski roman *Lažniva Suzi*, Zbirka *Anica* je dobila nagrado Moja najljubša slovenska knjiga po izboru mladih bralcev za leto 2003, 2004, 2005, 2006.

Hči lune

Pisateljica na duhovit in humoren način predstavi petnajstletno Lučko, za katero izleti v domišljijijski svet niso nič nenavadnega. Deklica celo pravi, da je Luna njena duhovna mati in si domišlja, da je pisateljica, ki ustvarja knjigo o moči in ljubezni z naslovom *Lucijana Asterija v vrtincu ljubezni*. Lučka je zaljubljena v dve leti starejšega Krištofa.

Med počitnicami je odšla k Omi na Dolenjsko. Tam je imela svoje prijatelje iz otroštva: Eriko, Bineta in Andreja. Erika je bila njena najboljša prijateljica, z Binetom pa sta si bila stalno v laseh, čeprav sta nekje v podzvesti čutila, da sta si všeč. Lučka se ves čas ubada s Krištofom, ki je običajen najstniški fant in bi se rad dokazal dekletom. Zelo se je veselila njegovega prihoda na Dolenjsko, saj je hotela vsaj nekaj časa sama preživeti z njim. To ji ni uspelo, saj je za njim prišla Diana, njegova punca, ki bi naredila vse, da bi ga obdržala. Razočarana Lučka Diane in njene narejene prijaznosti in naklonjenosti do Krištofa ni prenesla. Vse svoje sanje je pisala v knjigo, v kateri je bila sama glavna junakinja, Lucijana, hči Lune, ki je na smrt zaljubljena v princa Kristoferja.

Prijatelji so veliko časa preživeli skupaj in nekega večera sta se Krištof in Lučka sestala pri kapelici, potem pa odšla v gozd. Pokazati mu je hotela Izvir zaljubljenec. Njen namen je bil, da se Krištof zaljubi vanjo in jo ljubi vse življenje, če popije malo vode. A sredi noči ju je v gozdu zajela nevihta. Izgubila sta se in zaradi Krištofove poškodovane noge čakala rešitve kar v gozdu. Zjutraj sta ju našla Erika in Bine. Reševalci so ju odpeljali v bolnišnico. Lučka je morala ostati v bolnici, saj je staknila resno pljučnico. Krištofa pa ni več marala. Počasi je začela spoznavati, da je v resnici

zaljubljena v Bineta. Mislila je, da sta on in Erika par, zato si ni upala ničesar priznati. Ko pa je izvedela, da se moti, je bila presrečna. Bine in Lučka postaneta par.

Lučka je prikupna najstnica, temnopolta in črnolasa, a s svojim izgledom popolnoma nezadovoljna. Želi si biti privlačna modrooka blondinka. Njeni starši so do nje dobri, prijazni, čeprav sama v najstniških letih tega ne prizna. Raje si domišlja, da je hči Lune. Ve sicer, da je posvojena, a svoje matere ne pozna. Zaradi svoje temne polti ji »neprijatelji« očitajo, da je ciganka in tega se sramuje. Želi si, da bi jo vsaj kdo razumel, Erika pa ji prizna, da so njenih čudnih izpadov že vsi siti in naj se malo umiri. S svojo nepremišljenostjo in grobostjo namreč napada tudi svoje prijatelje, predvsem Bineta. Na koncu pa spozna, da je prav on tisti, ki ga najbolj ljubi.

V odlomku iz romana *Hči lune* (1995) beremo kakšno se vidi Lučka v ogledalu in kakšna je njena dejanska zunanja podoba. Lučka pride zjutraj v kopalnico, prejšnji večer pa se je kot že večkrat prej pogovarjala z luno in jo prosila, da ji nakloni lepši videz. Odlomek sem izbrala, ker prikazuje zunanjo podobo deklice tako skozi svoje oči kot skozi objektiv (objektivnega) vsevednega pripovedovalca.

Ko se je znašla v kopalnici, se je strahoma postavila pred ogledalo. Počasi in previdno se je pogledala vanj, kajti – nikoli ne veš! ... Drek! Isto kot včeraj. Luna bi bila lahko po sinočnjem pogovoru malo bolj radodarna in bi ji prizanesla vsaj z novim mozoljem na čelu ali pa bi ji rahlo skodrala lase, da ji ne bi viseli okrog glave kot stara črna volna! In zakaj morajo biti tako odvratni izrastki, kot je nos, ravno na najbolj vidnih mestih?! Zakaj ne bi bili recimo za ušesi ali pod pazduho?

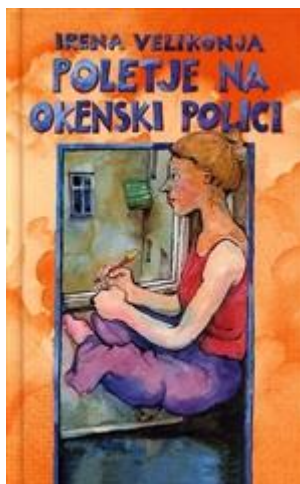
Če se ne bi opazovala z očmi pubertetnice, ki vidi svoja kolena kot dve veliki podivjani cvetači, bi iz ogledala zrlo vanjo nekaj čisto drugega. Ljubko, žilavo dekletce temne polti, nemirno kot veverica. Bogati, črni lasje so obkrožali njen drobn živahni obraz z okroglimi rjavimi očmi, kakršne imajo plišaste igračke. Privlačno,

čisto posebno dekle. Toda Lučka je v ogledalu videla le zoprno gmoto nedoločljivih barv s središčem v mozolju, ki bi jo bilo treba vreči v stiskalnico in iz nje ustvariti nekaj popolnoma drugačnega, če je le mogoče zlatolasega in modrookega. (Muck: 7–8)

5.2.8 Irena Velikonja

Irena Velikonja (1974) je profesorica slovenščine na Gimnaziji Šentvid. Obiskovala je gimnazijo v Šentvidu, potem pa diplomirala na Filozofski fakulteti iz primerjalne književnosti ter slovenskega jezika in literature. Sprva se je nagibala v raziskovanje literature, a jo je pot zanesla v učiteljski poklic. Kot avtorica sodeluje pri izdajah priročnikov in učbenikov za slovenski jezik in književnost. Mladinski roman *Poletje na okenski polici* je njen prvenec, z njim pa je osvojila prvo nagrado, in sicer večernico za leto 2006.

Poletje na okenski polici

Prvenec Irene Velikonja je roman z neproblematično junakinjo. Deklica je končala prvi letnik gimnazije, čeprav je eno leto mlajša od svojih sošolcev. Tretji razred je zaradi nadpovprečnega znanja preskočila. Deklica ni najstniška upornica, temveč opazovalka sveta »z okenske police«. Vse njeno življenje je usmerjeno na prostor pred bloki, kamor naj bi prišel njen sanjski princ. Med poletnimi počitnicami naj bi bil

to višek vsega – da ga vidi skozi okno za tistih nekaj sekund. Deklica živi sama z ločeno mamo in ker je mama dopoldne v službi, je nihče ne ovira pri njenih razmišljanjih, v katera se pogloblja, medtem ko sedi na okenski polici. Mama svojo hčer in njeno življenje ovija v vato. Sama je morala prezgodaj odrasti, zato skuša hčerko obvarovati pred vsemi »slabostmi« tega sveta. Sicer se dobro razumeta, vendar ko Deklica izve, kakšno mladost je imela njena mama, in da ji je o vsem molčala, ji ne more kar tako odpustiti. Ker je neproblematična, se Deklica dobro razume tudi z očetom. Ta je ponovno poročen in ima dojenčka. Zaradi njega je Deklica malo zapostavljena, a vendar ostane oče njen zaupnik. Neža je njena najboljša, pa tudi edina prijateljica. Njej zaupa tudi svojo ljubezen do Gregorja.

Večji del zgodbe se odvija na morju, kamor gre Deklica z očetom in njegovo novo družino. Tam naleti na Gregorja, ki jo celo povabi na svojo zabavo, ta dogodek pa razbije njen svet sanj, saj končno spozna, da Gregor le ni tak princ iz sanj, kot si ga je sama zamišljala. Doma se zato lažje odloči, da sprejme povabilo novega prijatelja. V njegovi družbi se dobro počuti, lahko je sproščena in nazadnje njena roka pristane v njegovi povsem spontano ... Med temi počitnicami jo doleti še ena pozitivna sprememba. Ko mama le spozna, da ni prav, da je hčeri zakrivala resnico, je z njo bolj odkrita in manj zaščitniška. K temu preobratu pa pripomore tudi nova ljubezen, za katero se je mama končno ogrela.

Pisateljica nam nevsiljivo ponudi spoznanje, da so najstniki ob svojih težavah sposobni in pripravljeni razumeti in sprejemati tudi svet odraslih ter da so tegobe enih in drugih enako pomembne in rešljive le s skupnimi močmi. Prvoosebna pripoved je tudi v tem besedilu izjemno prepričljiva. *Poletje na okenski polici* je eden tistih tenkočutnih romanov za mladostnike, ki odpirajo prostor in oči tudi odraslim bralcem.

Odlomek iz *Poletja na okenski polici* (2006) pripoveduje prvoosebna pripovedovalka, glavna junakinja, ki razloži od česa je odvisno njeno življenje. Vidimo, da Deklica živi v svojem sanjskem svetu, svet okoli nje je ne zanima, važno je le, da skozi okno vidi fanta, ki Deklice sploh ne pozna. Zamišlja si prizore, ko se bosta nekje v prihodnosti srečala in bo tudi on takoj vedel, da je prav Deklica ženska, ustvarjena

zanj. V tem odlomku tudi izvemo kaj je tako pomembnega, da je vredno večino poletnih počitnic presedeti na okenski polici.

Počitnice trajajo že natanko en teden. Lansko leto je prišel že prvi dan počitnic, letos ga pa še vedno ni. Zato čakam in visim na okenski polici. Ker vem, da mora priti. In dokler ga za pet sekund ne vidim spodaj na cesti, bo moje življenje stalo. On seveda nima pojma, da ga neka avša avšasta nestrpno čaka in da je potek njenega življenja odvisen od tega, ali ga bo videla ali ne. Ker me ne pozna. Najbrž sploh ne ve, da obstajam. Seveda me je že videl, me srečal na cesti, hodila sva tudi v isto osnovno šolo, in ko sem v drugem razredu hodila v podaljšano bivanje, je tja hodil tudi on, le da je bil takrat že v četrtem. Ampak ne verjamem, da si me je zapomnil. Ne vzbujam ravno pozornosti. Precej povprečna sem in zato si me fantje verjetno ne zapomnijo. Vsaj taki tipi, kot je Gregor, ne. (Velikonja: 5–6)

5.3 Primerjava izbranih besedil

Za lažje razumevanje analize navajam imena glavnih junakinj posameznih besedil:

Debeluška: Urša;

Življenje kot v filmu: Julija;

Kam grejo ptice umret: Nina in Gala;

Ledene magnolije: Lucija;

Tita@boginja.smole.in.težav.si: Tita;

Prijetna punca: Drejka in Nejka;

Hči lune: Lučka;

Poletje na okenski polici: Deklica (Tako sem jo poimenovala sama, ker ni nikjer omenjeno njeno ime.).

Prva stvar, ki me je presenetila, ko sem sestavljala seznam primernih besedil, je bilo spoznanje, da je med triindvajsetimi deli samo eno tako, pod katerega se je podpisal moški. To je Jože Rode in njegova *Prijetna punca*. Ker je bil edini avtor, sem se odločila, da ga izberem za ožji izbor. In kaj ga loči od ostalih sedmih iz ožjega izbora? Mogoče ga lahko primerjamo z romanom *Hči Lune* Dese Muck. Oba imata vsevednega pripovedovalca in se ukvarjata z isto temo. Ljubezen oziroma

zaljubljenost je tista, ki vodi dogajanje. Zaradi zaljubljenosti (v *Prijetni punc*i sta zaljubljena Nejka in Urban ter Drejka in Boštjan, v *Hčeri lune* pa Lučka v Krištofa) se odvijajo stvari drugače kot bi se sicer. Drejka in Nejka ne bi šli na arheološki tabor, če ne bi bilo tam Urbana in Lučka bi svoj prosti čas preživljala predvsem s svojo prijateljico in ne bi bila osredotočena le na to, kdaj in kako bo potekalo srečanje s Krištofom.

Vsa besedila, ki jih obravnavam, lahko uvrstimo med mladinski realistični roman. Povsod je glavna književna oseba najstnica, teme pa so različne. Običajno gre za interpretacijo aktualnih vprašanj današnjega mladostnika. Med temami, ki so bile v preteklosti pogosto cenzurirane, so prvi val detabuizacije doživele teme o spolnosti, zmotljivosti in grdih navadah odraslih, nasilje. Drugi val pa se je dogajal v devetdesetih letih dvajsetega stoletja. »V mladinsko leposlovje prihajajo vedno nove in nove teme, kot so: Aids, anoreksija, bulimija, psihične bolezni, smrt, brezposelnost, brezdomstvo, narkomanija, rasizem, neonacizem, ekološke katastrofe (jedrski holokavst) ...« (Lavrenčič Vrabec 2001: 44)

V pričujočem diplomskem delu omenjam dela, ki govorijo o bulimiji in anoreksiji (*Debeluška*), drogah (*Kam grejo ptice umret*), spolnem nasilju v družini (*Ledene magnolije*), psihični bolezni (*Tita@boginja.smole.in.težav.si*) in seveda o najstniški ljubezni, ta je prisotna v vseh delih. Avtorji se tem lotevajo povsem odkrito, občutek imamo, da želijo predstaviti resnico tako kot je, brez olepšavanja. Zdi se, da med vrsticami opozarjajo, da je današnja družba slepa za dogajanja okrog sebe. Ko beremo roman, vidimo problem v knjigi pred seboj, problem, pred katerim si v resničnosti zatiskamo oči tudi sami, problem, za katerega menimo, da za nas ne obstaja. Bulimija, droge, spolno nasilje so v teh besedilih prikazani skozi oči najstnic, odraščajočih deklet, ki so se znašle v začaranem krogu, iz katerega same ne morejo. Želijo si, da jim kdo pomaga, a same ne upajo, ne zmorejo zaprositi za pomoč. Ne starši, ne prijatelji, ne sošolci, ne učitelji, nihče v majhnih spremembah ne vidi velike stiske in klica na pomoč.

Urša ima anoreksijo, Gala je odvisna od heroina, Lucijo oči spolno zlorablja, vse tri so od nečesa ali od nekoga odvisne, pa bi se iz teh spon rade rešile. A v družbi ostajajo osamljene. Kljub temu, da so pridne, simpatične, v šoli odlične. Najkrutejšo

usodo doživi Gala, katere starši so tako zaverovani v ugled svoje družine, da se ne odzovejo niti na opozorilo Galine prijateljice, ki skuša opozoriti, da je Gala v življenjski nevarnosti. Urša na koncu pristane v bolnici. Do tam je hodila sama. Njeno stisko in nemoč sta opazili prijateljica, predvsem pa babica. Obe sta hoteli pomagati, a nemočni proti Dunji, Uršini mami, nista mogli storiti ničesar Urši v prid. Tudi Lucija zadržuje svojo stisko v sebi. Tri leta trpi pred očimom, a nikomur ne zaupa svoje stiske. Želi si, da bi drugi sami opazili, kaj se z njo dogaja. Tudi ona ostaja osamljena, čeprav ima dve dobri prijateljici in prijatelja, ki želi biti njen fant. Šele ko se izpove nekemu znancu, ki je bil včasih fant njene prijateljice, se odloči, da se bo borila in se osvobodila grde preteklosti. Pol leta potrebuje, stran od družine in prijateljev, da se končno izpove tudi svojim prijateljem. In ko sama spregovori, ji šele priskočijo na pomoč. Vsa tri dekleta živijo v na zunaj urejenih družinah, Lucijina mama je sicer ločena in ponovno poročena, a njenega novega moža vsi spoštujejo, saj je prijazen in uspešen poslovnež. Ker vse tri obdaja lepa, urejena lupina, najbrž nihče v okolici ne pomisli, da bi bilo v notranjosti lupine lahko kaj narobe. Nenavadno obnašanje najstnic je pač kratko malo »kaprica mladih«.

Iz tradicionalne družine prihajajo poleg Gale in Urše le še dvojčici Drejka in Nejka in posvojena Lučka. Julija ima samo očeta, mama je umrla za rakom, in pri njej se pojavi motiv zlobne mačeha. Oče se namreč odloči, da se bodo preselili k njegovi novi prijateljici, ki ima hčerko Julijinih let. Nova mama je zaščitniška le do svoje hčerke, »tujima« otrokoma pa ne privošči prijazne besede in svobode. Z ločeno mamijo živijo Nina, Lucija in Deklica. Tita živi pri teti, na koncu se k njima preseli tetin partner, s katerim pričakujeta otroka. Tita je tako končno dobila pravo družino, o kakršni je sanjala celo otroštvo. Tudi Lucija in Deklica dobita »novega očeta«, le da je za Deklico to zelo pozitivna sprememba, za Lucijo pa usodna.

Med vsemi drugimi se zdi družina Drejke in Nejke prav idealizirana. Junakinji nista prav nič problematični, odnosi v družini pa so tudi urejeni. Oba starša sta zaposlena, a si redno vzameta čas za druženje in pogovor z odrasčajočima hčerkama. Zato opazita na dekletih že nedolžno ljubezen, a to predvsem iz pogovorov. Teh pa zagotovo manjka skoraj pri vseh drugih. Poleg dvojčic se z mamijo lahko odkrito pogovarja le Nina, vse ostale junakinje pa imajo edine zaupnike v prijateljih. A še poleg teh so lahko osamljene (Urša, Gala, Lucija).

Prav v vseh primerih so prijatelji pomembne osebnosti – starši mladostnikov ponavadi ne razumejo, učiteljem in nasploh starejšim ne gre zaupati, zato so tu oni, najboljši prijatelji. Drejka in Nejka sta sestri in obenem najboljši prijateljici, vsa druga dekleta si za najboljše prijateljice izbirajo sošolke, nekaterim so zelo blizu tudi fantje, običajno na koncu postanejo par (Julija, Nina, Lucija, Tita, Lučka in Deklica).

Vse junakinje so lepe, urejene, simpatične, v šoli pa odlične in ponavadi blestijo pri slovenščini. Urša piše svojo *Debeluško* za natečaj pri Unicefu, na njem celo zmaga, Julija dobi posebno nagrado na šolskem literarnem natečaju, Tita je prav tako pohvaljena pred celim razredom, ko jim učiteljica vrača spise o družini. Lučka pa celo piše svojo knjigo. Urša, Julija, Lučka in dvojčici so odličnjakinje, ki bodo šolanje nadaljevale na gimnaziji, Lucija, Gala, Nina, Tita in Deklica pa gimnazijo že obiskujejo. Skoraj vse so tudi prvoosebne pripovedovalke. Vsevedni pripovedovalec je le v dveh besedilih, in sicer v romanih *Prijetna punca* in *Hči lune*.

O značaju junakinj lahko rečemo, da se skozi razvoj dogodkov ne spreminja. Res je, da mnogo doživijo, nekatere zgolj prvo ljubezen (Drejka in Nejka, Deklica), druge prav pretresljive dogodke, ki jih zaznamujejo za vse življenje (Gala, Lucija, Urša). A povsod je dogajalni čas kratek, eno poletje ali eno šolsko leto in v tem času res pride do novih spoznanj, ne pa do kakšnega posebnega preobrata. Izjema je Lucija, ki se po izpovedi o svoji preteklosti odloči, da se bo borila sama s seboj, saj hoče premagati ves stud, ki ji ga je zadal očim s svojim nasiljem.

Dogajalni čas, kot sem že omenila, je ponavadi kratek. Največkrat se glavni dogodki odvrtijo med poletnimi počitnicami (*Življenje kot v filmu*, *Prijetna punca*, *Hči lune* in *Poletje na okenski polici*). Tito, Uršo in Galo spremljamo eno šolsko leto, Lucijo pa tri. To so tiste deklice, pri katerih spremljamo najtežje trenutke, in ki zagotovo veljajo za najbolj pretresljive (stres, anoreksija, droge, spolno nasilje).

Dogajanje je največkrat postavljeno v šolo ali dom, junakinje pa gredo tudi na počitnice (Deklica in Tita na morje, Drejka in Nejka na arheološki tabor, Lučka k babici na Dolenjsko). Tudi Julija se vmes preseli iz Ljubljane na podeželje, Lucijo pa očim iz strahu, da bo povedala resnico, prepiše na drugo šolo, v drugo mesto. V besedilih lahko prepoznavamo slovenska mesta, ki so ponekod tudi imenovana

(*Poletje na okenski polici*, *Življenje kot v filmu*, *Hči lune*). Sicer pa vsa dekleta živijo v mestih, razen Julije za tistih nekaj mesecev, ki jih družina preživi pri očetovi prijateljici, potem se tudi oni vrnejo v Ljubljano.

Da bolezen res deluje očiščujoče, kot pravi Hladnik, lahko potrdimo v štirih omenjenih primerih. Julija se znajde v bolnici po prometni nesreči, ki jo povzroči Jasna. Julija je imela pretres možganov, doživela pa je tudi psihični stres. Po prometni nesreči pride vsa resnica na dan – resnica, za katero je prej vedela le Julija. In obenem resnica, ki Julijo reši dotedanjih težav. Podobno usodo je doživela Tita. Po večmesečnem stresnem obdobju je doživela hud šok, v katerem je ob padcu v nezavest imela hujši pretres možganov. V bolnici se začnejo tudi pri njej stvari obračati na bolje. Spremeni se njen odnos do tete, saj se je teta odločila, da bo šla na zdravljenje odvisnosti, v katero je zapadla, in s tem Titi olajšala življenje. Odločila se je, da mora njena nečakinja Tita imeti varnejše zavetje kot doslej. Še pri eni junakinji so se stvari obrnile na bolje, ko je prišla iz bolnice, kjer je preživljala dneve med hudo pljučnico. To je bila Lučka, ki je po prestani bolezni popolnoma izbrisala Krištofa iz svoje glave in se raje posvetila prijatelju, ki je bil v njenem srcu že od otroštva.

Na drugačen način se z boleznijo in bolnico srečata Urša in Gala. Urši v bolnici umre prijateljica, na koncu pa se tam znajde tudi sama. Šele tam njena starša spregledata, da Urša ni živela zdravo in deklica ima še vedno odprto pot nazaj – v življenje. Le odločiti se mora, medtem ko je za Galo pot končana. Že med letom so jo odpeljali v bolnico, a je vse prepričala, da zaradi okvare ledvic. Nekaj časa se je odvajala od droge in je hodila po metadon, na koncu pa je prevelik odmerek droge dokončal njeno kratko življenje.

Posebno sporočilnost v besedilih izraža tudi predmetnost. Eno tipičnih stereotipnih je okno, ki običajno razmejuje notranjost hiše (tej pripada ženska) od zunanjega sveta (ki ga obvladuje moški, pričakovan od ženske). To podobo srečamo v *Poletju na okenski polici*. Deklica se umika v svoj svet sanj in se izmika realnemu svetu. V njenih sanjah živi ljubezen do fanta, ki ga zvesto čaka ob oknu, on pa se bo pojavil na dvorišču pred bloki. Čeprav ga bo videla le za nekaj sekund, bo lahko to vrhunec njenih poletnih počitnic. Računalnik bi pripisali v last moškemu (intelektualnost), a se pri Titi pojavi kot zelo priljubljen in nadvse uporaben pripomoček, saj se preko

interneta prvič zaljubi, potem pa večino svoje energije porabi za iskanje ljubljenega neznanca, ki ga »najde« v novem sošolcu Zvijezdanu (se pa izkaže, da ljubljene Z93 iz interneta in Zvijezdan nista ena in ista oseba). Posebna sporočilnost se kaže tudi v *Ledenih magnolijah*, kjer avtorica kruto izpoved dekleta in njeno srce primerja z magnolijo – lepim, nežnim, skrivnostnim cvetom, ki je s pogledom ranjenega srca videti leden. To mrzlino pa ogreva s čudovito barvo lene reke, s spominom na lepo pesem.

6 Sklep

Večino izbranih besedil so napisale avtorice, to je sedem od osmih. Na splošno velja mnenje, da je avtoric literarnih del manj kot avtorjev, a v mojem primeru to ne drži. Tega ne morem posploševati, ker nisem imela velikega vzorca, morda pa kljub temu ni napačna izjava, da v delih, ki jih pišejo ženske, pogosteje nastopajo deklice v vlogi glavnih junakinj.

Nič nenavadnega se mi ne zdi, če se ob navedenih delih vprašamo tudi o namenu pisanja. Ali je poleg estetike zopet pomembno, da besedilo bralca, predvsem mladega, vzgaja? Avtorji namreč v večini omenjenih del odstirajo socialne probleme, nanje opozarjajo, mogoče celo vzbujajo občutek, da mora vsak od nas, tudi bralec, kaj storiti, da se bodo svet in razmere v njem popravile, izboljšale. Beremo o drogi, nepravilnemu prehranjevanju, spolnemu nasilju, psihičnih težavah. Je to prikaz resnice današnje družbe mladih? Je zgolj opozorilo o dogajanju peščice, ki nas opozarja, naj bomo nanje pozorni? So to le literarna dela, ki nas popeljejo v estetski užitek in nam obenem puščajo prostor za razmislek? Ali pa so mogoče vzgojni priročniki za starše in učitelje?

Deklice v izbranih besedilih so prikupne najstnice čedne zunanosti. Prav vse. A nekatere v sebi nosijo težka bremena, na primer Urša, ki ima bulimijo, ker njena mama pač želi, da postane uspešna manekenka, pa Gala, ki se pusti zapeljati v svet droge, iz katere potem ne najde več izhoda. In Lucija, ki dobi očima – živi v navidez urejeni družini, ima očima, ki ga Luciji sošolke zavidajo, saj je prijeten, lep, razumljiv, moderen – a Luciji povzroča zgolj trpljenje. Tudi Tita živi navidez popolnoma brez težav, a v njej se kopičijo zmede, skrivnosti glede njenih staršev, bolezen njene tete, s katero živi, in kopica vseh težav jo psihično zlomi. Druga dekleta doživljajo bolj ali manj prijetne dogodivščine, največkrat prve ljubezni in težave, povezane z njimi (Drejka in Nejka, Lučka, Julija, Deklica).

Tezo, ki sem jo postavila na začetku, lahko le delno potrdim. Res je, da so si deklice med seboj različne po načinu razmišljanja in po interesih. Vsaka od njih svet doživlja drugače, skozi tisto perspektivo, ki se ji zdi najpomembnejša, ki jo najbolj zaznamuje. Če se zdi Urši glavna stvar v življenju, za katero bi naredila vse, to, da ima čimmanj

kilogramov, pa je na drugi strani na primer Deklica, ki ji smisel počitnic pomeni sedenje na okenski polici in čakanje na sanjskega fanta. Ne razlikujejo pa se po zunanji podobi, saj so vse lepe, privlačne, simpatične, pa tudi bistre, pametne.

Povsem pa lahko potrdim tezo, da deklice prihajajo iz različnih družin. Med devetimi primeri trikrat srečamo tradicionalno družino, prav tako v treh primerih živijo z ločeno mamo, en primer je, ko je oče vdovec, en primer, ko je deklica brez obeh staršev in živi pri teti, ena deklica pa je posvojena.

Dela, ki sem jih izbrala, lahko uvrstimo med realistična mladinska dela in obenem tudi med dekliško literaturo, saj veljajo za dela, ki jih pretežno berejo dekleta in se v njih tudi kot glavne junakinje pojavljajo deklice. Med osmimi romani so štirje socialno-psihološki, štirje pa ljubezenski, če upoštevamo tisti žanr, ki v posameznem delu prevladuje, sicer je mogoče opredelitev nepravilna, saj gre v vseh delih za žanrski sinkretizem, to pomeni, da se žanri mešajo med seboj.

7 Bibliografski podatki

7.1 Viri

Marinka Fritz - Kunc: *Kam grejo Ptice umret*. Ljubljana: Karantanija, 2001.

Neli Kodrič: *TITA@boginja.smole.in.težav.si*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002.

Marjana Moškrič: *Ledene magnolije*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002.

Desa Muck: *Hči lune*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.

Nejka Omahen: *Življenje kot v filmu*. Ljubljana: DZS, 2000.

Jože Rode: *Prijetna punca*. Ljubljana: Karantanija, 2003.

Irena Velikonja: *Poletje na okenski polici*. Ljubljana: DZS, 2006.

Janja Vidmar: *Debeluška*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999.

7.2 Literatura

Milena Mileva Blažić: Podoba otrok in otroštva v slovenski (mladinski) književnosti. Stereotipi v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. *Zbornik predavanj, 43. seminar SSJLK*, 25. 6.–13. 7. 2007. 86–93.

Milena Mileva Blažić: Slovenska mladinska književnost. 7. 3. 2008.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenska_mladinska_knji%C5BEvnost.

Silvija Borovnik: Sodobna slovenska ženska literatura, s posebnim ozirom na nekatera najnovejša dela v devetdesetih letih (Berte Bojetu, Maje Novak). *Zbornik predavanj, XXXIII. SSJLK*, 30. 6.–19. 7. 1997. 83–100.

Miroslava Genčiova: Dekliški roman, dekliško berilo, roman z dekliško junakinjo, branje za dekleta? *Otrok in knjiga 4*. Maribor: Obzorja, 1976. (71–83).

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

Dragica Haramija: Sodobna slovenska mladinska proza. *Preseganje meje*. Ur. Miran Hladnik. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2006. (Slovenski slavistični kongres, Zagreb, 2006). 281–294.

Dragica Haramija: Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana. 3. 3. 2008. <http://www.ff.uni.lj.si/slovjez/sds/haramija05.doc>.

Miran Hladnik: »Bodi svojemu možu pokorna!« (Ženska v minuli slovenski prozi). *Zbornik predavanj, XXXIII. SSJLK*, 30. 6.–19. 7. 1997. 111–122.

Marija Jamar - Legat: Začetki slovenske književnosti za mladino. *Otrok in knjiga* 4. Maribor: Obzorja, 1976. 84–91.

Zoltan Jan: Lik mladostnika v nekaterih novejših slovenskih romanih. 2. 4. 2008. <http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/jan.pdf>.

Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba M & N, 1996.

Marjana Kobe: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Darja Lavrenčič Vrabec: Bolečina odraščanja: droge, seks ... *Otrok in knjiga* 52. Maribor: Obzorja, 2001. 40–51.

Zlata Pirnat - Cornat: *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov (1945–1968)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1980.

Igor Saksida: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja, 1994.

Igor Saksida: Mladinska književnost. Jože Pogačnik idr.: *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS, 2001. 403–468.

Podoba deklic v sodobni slovenski mladinski književnosti

Igor Saksida: Sodobna slovenska mladinska poezija. *Preseganje meje*. Ur. Miran Hladnik. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2006. (Slovenski slavistični kongres, Zagreb, 2006). 265–280.

Igor Saksida: Punčka: Tip, stereotip, šola. Podoba deklice v slovenski mladinski poeziji. 7. 3. 2008. <http://ceps.pef.uni-lj.si/deklice.pdf>.

Valerija Vendramin: Reprezentacije deklišтва v trivialni mladinski literaturi. 12. 3. 2008. <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Simaga-Maja.pdf>.

Aleksander Zorn: Otroška literatura in mladinska književnost. *Otrok in knjiga* 39–40. Maribor: Obzorja, 1995. 5–10.

7.3 Literarna dela, ki so bila v ožjem izboru za analizo

Izbrana so dela iz seznamov priporočene literature za mladino, ki jih izdaja knjižnica Otona Župančiča od leta 1999 dalje. V elektronski obliki jih izdajajo od leta 2000 dalje in te sezname sem tudi upoštevala. Iz vsakega letnika sem izbrala tista dela, ki spadajo v izbor za sedmi in osmi razred OŠ (do leta 2001) oziroma v izbor za zadnje triletje (od leta 2002 dalje) in imajo pod ključno besedo tudi *dekleta*.

Za leto 2000:

- 1. Janja Vidmar: *Debeluška* (1999)**

Za leto 2001:

- 2. Nejka Omahen: *Življenje kot v filmu* (2000)**
- 3. Maruša Mavsar: *Melisa* (2000)**

Za leto 2002:

- 4. Marinka Fritz - Kunc: *Kam grejo ptice umret* (2001)**

Za leto 2003:

- 5. Marjana Moškrič: *Ledene magnolije* (2002)**
6. Margit Berlič - Ferlinc: *Poletje brez konca* (2003)
7. Darja Hočevar: *Vroče Poletje* (2002)
- 8. Neli Kodrič - Filipič: *Tita@boginja.smole.in.težav.si* (2002)**

Za leto 2004:

9. Marinka Fritz - Kunc: *Punčka v ogledalu* (2003)
- 10. Jože Rode: *Prijetna punca* (2003)**
11. Janja Vidmar: *Manca & rock* (2003)
12. Janja Vidmar: *Punce za znoret* (2003)
13. Janja Vidmar: *Superzvezda* (2003)

Za leto 2005:

14. Janja Vidmar: *Na vroči sceni* (2004)

Za leto 2006:

- 15. Desa Muck: *Hči lune* (1995)**
16. Mojca Rudolf: *Zvezda.si* (2005)
17. Janja Vidmar: *Aknožer* (1998)
18. Janja Vidmar: *Punce za znoret* (2003)

Za leto 2007:

19. Sabina Horvat - Koželj: *Ela Pan: Odtisi v zraku* (2006)
20. Desa Muck: *Lažniva Suzi* (1997)
21. Vesna Orožen: *Mami, ali bom umrla?* (2006)
22. Mojiceja Podgoršek: *Marušin dnevnik* (2006)
- 23. Irena Velikonja: *Poletje na okenski polici* (2006)**

Izjava

Podpisana Tina Benedičič izjavljam, da sem nalogo napisala sama in da so vsa mesta v besedilu, ki citirajo druga dela, jasno označena.

Tina Benedičič